

NOUA REVISTA ROMANA

ABONAMENTUL :
In România un an (48 NUMERE) 10 lei
„ „ „ „ „ 6 „
In toate țările uniunii postale un an 12 „

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
București, Calcea Victoriei 62, Pasajul No. 3
DIR ECȚIA : București, B-dul Ferdinand 55
TELEFON 8/66

POLITICA, LITERATURA, ȘTIINȚA ȘI ARTA
APARE ÎN FIECARE DUMINICĂ

Director: C. RADULESCU-MOTRU
Profesor la Universitatea din București.

UN NUMĂR

25 Bani

Se găsește cu numărul la principalele
librării și la depozitarii de ziare
din țară

Prețul anunșurilor pentru o pătrime
de pagină 10 lei.

No. 13.

DUMINICĂ, 22 IANUARIE 1912

Vol. XI

NOUȚĂȚI

Vânzarea bunurilor de mână moartă

E în căderea opoziției de a discuta neconstituționalitatea proiectului de lege pentru vânzarea bunurilor de mână moartă, după cum partidul liberal are astăzi tot dreptul să observe partidului conservator *dela putere*, sub cuvânt că acesta constituie o revenire la principiile sale de expropriere pentru utilitate socială, principii împotriva cărora conservatorii se ridicaseră cu ocaziunea proiectului de lege al islazurilor.

În definitiv și faptul acesta își are importanța lui și anume că pe deoparte conservatorii și-au mai schimbat opiniile,—pe comptul Statului însă și al așezămintelor de binefacere,—iar liberalii pe lângă că și păstrează punctul lor de vedere: exproprierea pentru necesități economico-sociale, îl mai întărește de data aceasta cu începutul făcut acum de conservatori.

Ca observator independent al vieții noastre sociale, fie-mi permis a constată că conservatorii cari astăzi dețin puterea, reprezentanți ai marelui proprietăți rurale din România, tind, după răscoalele țărănești din 1907, ca printr'o expropriere în afară de Constituție, să rezolve chestiunea agrară,—mai exact să o *momască* numai, căci de rezolvat nu poate fi vorba doar cu atâta,—cu bunurile altora, adică ale Statului și ale așezămintelor de binefacere.

În schimb liberalii se fac a nu pricepe aceasta, trăgând concluziunea că sunt îndreptățiți în viitor a proceda la exproprierea pentru utilitate socială față cu domeniul agrar general. Noi nu dorim decât să rămână până la sfârșit la înălțimea acestui curaj.

Acestea însă, după cum am spus, fiind chestiuni de partid, le vom lăsa în seama partidelor; important este pentru interesele noastre generale și naționale principiul pe temeiul căruia se urmărește rezolvarea problemei noastre agrare, principiul, pe temeiul căruia actualul proiect pentru vânzarea bunurilor de mână moartă prevede, în ceea ce privește loturile cari vor urma să fie vândute țăranilor, un minimum de 5 hectare indivizibile și inalienabile, cu excepțiunea cazului când lotul a fost plătit integral și după ce a fost cultivat și stăpânit de proprietar timp de 10 ani.

Dealtfel acest principiu nu e nou. Îl găsim și în legea Casei Rurale de unde probabil că a fost scos.

E de reținut deci că atât partidul liberal cât și partidul conservator prezintă în legile agrare respective aceleași principii pentru rezolvarea chestiunii: regimul homestead-ului englez, incomplet însă, căci ar fi fost mai complex dacă pe lângă limita mirimă sub care nu se mai poate subdivide lotul, s'ar fi stabilit și o limită maximă peste care să nu se poată trece. Homestead, care nici pe departe nu poate fi comparat cu cel englez, deoarece în Anglia e aplicat mai mult proprietății rurale mijlocii, îndestulătoare

și care are la îndemână toate mijloacele trebuincioase unei culturi raționale, pe lângă că în Anglia sunt marile industrii în floare, în cari cei rămași fără pământ să-și găsească ușor locul.

Noi Românii n'avem industrii și atunci ce se vor face proletarii agrari, proletarizați pe urma aplicării regimului homestead-ului? Să le creem, se va răspunde. Statul nostru face destule sacrificii spre a le întemeia. S'a dovedit însă că numai atâta nu este suficient. Un complex de împrejurări economico-sociale stăvilește chiar sforțările Statului. Burghezia noastră pe lângă că este lipsită de inițiativa necesară, dar are încă ochii ațintiți asupra pământului și asupra exploatărei sale, și către care își și îndreaptă capitalurile. Și apoi nu e serios să ne gândim că vom ajunge în situațiunea Angliei în ceea ce privește industriile. Nu doar că inițiativa noastră nu ar putea deveni capabilă de întreprinderi mari industriale, dar pe Anglia o ajută, în ce privește dezvoltarea industriilor, posesiunile sale, debușeurile după toată suprafața globului, unde și poate desface produsele industriale, posesiuni și debușuri pe care cu greu putem năzuia a le avea. Rămâne deocamdată doar consumațiunea internă. Pentru industriile însă care să satisfacă doar această consumațiune, sunt destule brațe în orașele noastre.

Cu chipul acesta proletarii pe care 'i va mai crea indivizibilitatea loturilor vor năpădi în orașe, făcând să prospere și mai mult funcționarismul, proletariatul intelectual, înfârșit mizeria de care se resimte îndeajuns orașele noastre și astăzi. În schimb, la țară vom avea un amestec de fărâmituri de proprietate țărănească: cea actualmente existentă, proprietatea de cinci hectare indivizibilă alături de câteva loturi mai mari și alături de proprietatea latifundiară!

Acestea vor fi rezultatele acestei soluțiuni găsite bună și adoptată de ambele partide din România: liberal și conservator!

Nimeni nu susține în schimb fărâmițirea proprietății rurale; rezultatul însă urmează să fie tot atât de funest. Excepțiunea o face doar d-l C. Dobrogeanu-Gherea, care a înțeles să fie astfel în sensul vederilor marxiste.

Nu este vorba de a arăta acel chipul în care marile noastre interese politico-sociale și naționale ar putea fi mai mulțumite în raport cu rezolvarea chestiunii agrare; și care ar fi prin urmare soluțiunea problemei. În cadrul acestui articol relevăm doar dificultățile la care va da naștere principiul asupra căruia au căzut de acord cele două partide, și ne mai arătăm mirarea că nu s'a putut ajunge la o concepție mai superioară și proprie împrejurărilor dela noi.

Remarcăm totuși, ca fiind cu totul vexatorie pentru țărani, dispozițiunea că acei care nu se vor așeză la lotul cumpărat în termenul prevăzut de lege precum și acei care vor fi luat în arendă unul sau mai multe loturi în contra legii, etc., vor fi deposedați, fără somațiune sau judecată, *pe cale administrativă*.

Oricât de ideală va fi administrația noastră viitoare, tot nu putem crede că o asemenea prevedere nu va constitui un mare neajuns pentru țărani. — N. Ștefănescu-Iacint —

P O L I T I C A

«ROMÂNIA BOIERILOR»

Stimatul nostru oaspete, d. doctor Rakowsky, trebuie să regrete în momentele acestea foarte amarnic broșura pe care a scris-o, sub titlul de mai sus, în contra boierilor Țării Românești. Acum, dacă ar fi ca el să scrie o nouă broșură, pe toată lumea ar ataca-o, dar numai pe boieri nu. Boerii Țării Românești sunt aliați naturali ai politicei sindicaliste, pe care doctorul o propovăduiește la orașe: boierii sunt uneltele cele mai bune pentru reușita sindicalismului revoluționar.

Cele petrecute, Dumineca trecută, la întrunirea dela Băile Eforiei, sunt în această privință, în de ajuns de edificatoare; și numai doctorului Rakowsky nu-i vor fi scăpat, de sigur.

Pe viitor, sunt convins, doctorul rămâne prietenul boierilor. Rămâne, fiindcă este în interesul său să rămână. Spiritele utopiste din partidul sindicalist vor protesta la început, dar în cele din urmă doctorul va isbuti să le impună voința sa și sindicalistii, cu toți, vor urmări această nouă orientare politică.

Dacă aș fi sindicalist aș da și eu, necondiționat, dreptate doctorului.

Între boierii latifundiași și între sindicalistii de oraș există, mai întâi, dușmăniile comune. Sindicalistii de oraș urăsc burghezia liberală, întocmai cum pe aceasta o urăsc și latifundiarii boeri. Apoi, între boierii latifundiași și între sindicalistii de oraș există o tactică de luptă comună. Unii și alții sunt partizani violenței. Burghezia de oraș, pe care se sprijină partidul liberal și partidul democrat-conservator, are o mare încredere în principiile și moravurile constituționale, pe când latifundiarii români, precum și sindicalistii sunt partizani mijloacelor violente.

Din punctul de vedere al principiilor, latifundiarii, fără îndoială, sunt condamnați de sindicalisti tot așa cum sunt condamnați și capitaliștii burghezi... Unii și alții sunt spoliatori. Dar în practică se stabilește între ei o nuanță hotărâtoare. Latifundiarii sunt mai simpatici, fiindcă au capitalul lor în afară de oraș, ei sunt spoliatorii îndepărtați; pe când burghezii din oraș sunt spoliatorii apropiați. Aceeași nuanță vine apoi și în favorul sindicalistilor de oraș. Pentru latifundiași, sindicalistii sunt revoluționarii cei îndepărtați.

Așa se explică dulcea armonie care a fost între latifundiași și sindicalisti la întrunirea dela Băile Eforiei. Strigătul de „Jos cu Banca Națională!“ nu putea găsi un ecou mai puternic decât în piepturile sindicalistilor!

Partidul cel puțin numeros al latifundiilor și-a găsit acum în partidul sindicalist pe cel mai bun aliat.

Pentru ca să se ajungă la o compensație între partide, nu rămâne burgheziei liberale decât să se alieze și ea cu proletariatul satelor în contra boierilor!

„România boierilor“ este o dulce Țară, nu-i așa stimată Doctore?

La lucru! Cu conferințe și cu cotizațiuni la club, sindicalismul nu eră să ajungă prea departe, dar de acum înainte succesul lui este asigurat. În Țara Românească ambiția boierească a fost obârșia tuturor revoluțiilor.

C. Rădulescu-Motru

ROMÂNII ȘI CRIZA BALCANICĂ 1)

Dela anul 1876, niciodată criza balcanică nu a trecut printr' o fază mai acută ca acum. Acțiunea italiană în Tripolitania; opunerea Austriacilor la operațiuni militare pe coasta Adriatică; a Imperiului turcesc; ridicarea de pretențiuni din partea Rusiei, la drepturile căpătate odată de ea la 8 Iulie 1833, prin tratatul dela Unkiar Skelessi, asupra strâmtoarei Dardanelelor, drepturi pierdute mai târziu prin așa zisa „*Convention des Détroits*“, la 13 Iulie 1841; agitațiunea Cretanilor pentru unirea politică a insulei lor cu regatul elin; revendicările separatiste ale Albanezilor, care cer o autonomie pentru provinciile lor; precum și frământarea răsboinică a Bulgarilor, care văd acum un moment prielnic pentru a realiza concludsiunile tratatului dela San-Ștefano, formula mai mult sau mai puțin mărturisită: a politicei lor externe; în fine toate aceste acțiuni și tendințe dau *Chestiunei Orientului*, toată actualitatea ei senzațională.

Dar această chestiune nu e un problem nou pentru politica Europeană.

După cum drept spune D-l René Pinon, directorul secțiunii politice de la „*Revue des deux Mondes*“, în capitolul scris de d-sa asupra chestiunii Macedonene, în „*Les Questions actuelles de Politique étrangère en Europe, 1911*“, această chestiune e foarte veche și ea a înfățișat diferite aspecte, după principiile și sentimentele cari au caracterizat diferite epoce istorice.

La început ea a avut un caracter sentimental, intervenția Europei în afacerile Orientului făcându-se sub influența unei idei religioase, care a dat naștere tuturor *Cruciatelor*, pornite împotriva musulmanilor. Mai târziu relațiunile și motivele de intervenire în politica turcescă căpătară un caracter mai precis, mai politic. Așa, Turcia, față de amenințările Austriei pentru Ungaria Turcescă, și față de invaziunea rusească către sud, născută mai întâiu din mirajul pe care vechiul Bisanz îl exercită asupra seniorilor moscoviți, se văzu nevoită de a aderă la planurile politice ale lui Francisc I-iu, aderare care conduse la capitulațiunile din 1535.

Dela acea epocă și până acum, chestiunea Orientului, în liniile ei generale, se poate defini prin rivalitatea Austro-Rusă, exprimată totdeauna însă printr' o *politică de acorduri*; prin reacțiunea musulmană la toate proiectele pe care statele creștine le-au făcut

1) Prefața unei broșuri „Români și Sârbi“, ce va apărea în curând, în limba franceză.

și le fac încă pe spinarea „*Omului bolnav*“, cum se glumește une-ori în presa politică despre Turcia; precum și prin intervențiunea în tot acest complex de intrigi politice, sub pretextul de a asigura integritatea Imperiului turcesc, mai întâiu a Angliei, și acuma mai în urmă a Germaniei, care-și revendică titlul de protectoare a Islamului.

Dar dela începutul secolului al 19-lea, chestiunea Orientului are și un caracter cu totul particular, acela al chestiunii naționalităților din peninsula Balcanică. Turcii, ca cuceritori, s'au mulțumit a supune popoarele, a le lua un tribut, și, poate mai mult din dispreț, de a lăsa învinșilor obiceiurile și libertățile religioase, care și acuma în Orient se identifică cu cele naționale. Așa că, în urma marelui revoluțiuni franceze, când un suflu de libertate se abătă asupra întregii Europe, și încă, trebuie să recunoaștem, ca urmare a ațățărilor rusește, numai pentru a creia dificultăți statului otoman, ațățări care scormonesc tot focul sufletesc al popoarelor din Balcani adormite de tirania turcească, unele din ele fiind încurajate, mai târziu, și de politica lui Napoleon al III-lea,—Europa și guvernării dela Stambul se găsiră în față cu o politică a *naționalităților*, care avu ca rezultat întemeierea așa ziselor state Balcanice.

Să se mai adauge la toate aceste considerațiuni, și așa zisul echilibru al intereselor economice ale diferitelor puteri Europene în Imperiul turcesc, interese economice reprezentate prin tot felul de concesiuni, miniere, de căi ferate, construcțiuni de porturi maritime, etc., pentru ca această nouă față a amestecului Europei în afacerile din Balcani, să complice și mai mult *imbrogli-ul* diplomatic, care se numește *Chestiunea Orientului*.

Și încă nu e numai atât. Mai e și o altă chestiune, ce e drept amânată, dar care într'o zi va trebui să preocupe mai mult diplomații Europei, mai ales că ea eră cât pe aci să fie reînviată prin diferite propuneri platonice venite în timpul crizei Austro-Sârbe, de a se da Bulgariei și Serbiei câte un loc în Comisiunea Dunăreană. Această chestiune e aceea a Dunărei, care privind foarte aproape pe Români, în starea actuală conține o formulă jignitoare independenței României, a tot stăpânitoare pe teritoriul său, deci și pe gurile Dunărei.

Ilustrul istoric al Românilor, D-l Nicolae Iorga, într'o conferință ținută în Giurgiu la 9 Noemvrie 1908, a atras atențiunea publicului român asupra acestei chestiuni, accentuând punctul de vedere al politicii române, care nu poate admite compromisuri în privința pretinsului drept al altor popoare la Dunărea, care mărginește sau taie teritoriul român.

În afară de dreptul istoric, Români mai au un drept câștigat din sacrificiile și din protecțiunea pe care au acordat-o navigațiunii internaționale pe tot cursul Dunărei, dela gurile ei până la Porțile de Fer. Ei au făcut cheltueli de peste 150 de milioane pentru interesul public, și serviciul hidraulic al României totdeauna s'a ocupat nu numai cu informațiunile tehnice date tuturor companiilor de navigațiune dar și

cu înlăturarea obstacolelor de tot felul pe care le-a prezentat fluviul, și aceasta fără ca să fie subvenționat de nici o Putere!! România a făcut și face aceste cheltueli, pentrucă înțelege foarte bine obligațiunile ce decurg din exercitarea drepturilor sale.

*

Din toată această expunere se vede foarte bine cât de complicată e chestiunea Orientului, și cu toate silințele diplomaților de a menține *statu-quo* în interesul păcii, prin anumite acorduri, cari trebuie să recunoaștem că niciodată nu au avut la bază realitatea faptelor, echilibrul politic din sud-estul Europei se găsește într'o fază de instabilitate.

Și oricât s'ar strigă contra războiului, și oricât de nefast ar fi el dezvoltării materiale a tuturor celor interesați, numai el conține formula durabilă, sancțiunea politică a dreptului celor cari prin forța lor morală și materială, trebuie să trăiască sau să renască într'o viață nouă din amorțeala în care se găsesc prin constrângeri politice făcute fără voia lor.

Și cum această carte e scrisă pentru a arată publicului, o parte din punctul de vedere relativ la chestiunea Orientului, se naște întrebarea, care e situațiunea și care sunt tendințele politice ale României, în această privință?

România reprezintă un stat care conține numai jumătate din populația totală a Românilor, și cum acest stat e o creațiune națională, el trebuie ca pe lângă politica guvernamentală, să mai facă una, care să asigure nu numai existența, dar și dezvoltarea tuturor Românilor care trăiesc în afară de frontierele lui. E drept, că situațiunea politică a Românilor din Austro-Ungaria nu e de invidiat, însă cum se va vedea din cetirea capitolelor următoare, ei mai au încă posibilitatea de a-și dezvoltă cultura și patrimoniul național, așa că toată grija statului român rămâne în a duce o luptă, surdă acum, contra vecinilor slavi organizați în state independente, ceeace, de altminterlea și face prin sistemul său de alianțe și convențiuni, fie cu Austro-Ungaria, fie cu Turcia.

Se înțelege ușor, că astăzi existând împrejurări mai mult sau mai puțin normale, relațiunile politice ale României cu Rusia, Bulgaria și Serbia, sunt „amicale“, dar aceasta nu poate acoperi conflictul grav, latent acuma, născut din interese și aspirațiuni atât de deosebite, și care au la bază chestiuni de rasă. Una din două: Români ori sunt Români și vor continua opera lor de civilizație ca Români, asigurând astfel continuitatea vechei civilizațiuni romane la Dunărea de Jos, ori vor fi înghițiți de marele ocean slav, care scaldă insula lor etnică!!

Tot din aceste considerațiuni opinia publică din România nu se prea entusiasmează de inițiativele pornite dela Sofia și dela Belgrad pentru réalizarea unei Confederațiuni Balcanice. Români știu prea bine că Rușii, pentru a justifică amestecul lor în afacerile din Balcani, au agitat rând pe rând diferite chestiuni și idealuri. Mai întâiu au născocit chestiunea grecească, un panelenism potrivit mașinațiunilor lor, și trecând

prin „proiectele“ sârbești și bulgărești, s'au oprit acum la „marea idee“, Confederațiunea Balcanică, ale cărei sfori se trage într'un chip mai mult sau mai puțin vizibil dela St.-Petersburg.

Românii sunt în curent cu toate uneltirile slave, pentru a cuceri tot Orientul Europei, deci și România. Ei își aduc perfect aminte de formula politică, debilitată, prin congresele Societății Panславiste din Moscova, de către generalul Tcherep Spiridovici: „*Granița meridională a Rusiei, să fie o graniță naturală: Carpații și Dunărea*“.

Acest general mergea chiar și mai departe. Profeția că după moartea Împăratului Frantz-Iosef, Austro-Ungaria trebuie împărțită, și că Rusia trebuie să stăpânească pe toți Slavii cari se găsesc în monarhia Habsburgică. Această opinie e reluată acum în urmă de jurnalul *Swiet* din St.-Petersburg, care cere mai mult, nu toți slavii, dar toți slavii și toți ortodocșii din Austro-Ungaria!

Și zău! Dacă aceasta s'ar realiza, ce mai lipsește pentru ca Împărăția moscovită să reclame și teritoriile din jurul Triestului și al Veneției, locuite de slavi mai mult sau mai puțin italianizați, pe Polonezii din Posen, și pe slovacii din Silesia și din Saxonia!!! În Europa nu am avea nimic altceva decât invasiune slavă! Și ceva mai mult încă: invasiunea moscovită, de oarece rușii reclamă pentru ei înșiși toată conducerea unei eventuale uniuni slave în Europa. Și acest nou curent de popoare ce s'ar abate peste Europa, din către fundurile Orientului mai mult sau mai puțin European, nu ar veni cu o civilizație mai superioară, care să înlocuiască pe cea greco-latină, ci cu apucături autocratice, cu misticismul religios care nivelează conștiințele și inițiativele, și cu tot aparatul despotice formează însuși felul de a fi al rasei rusești.

În astfel de condițiuni, am avea a doua invaziune a barbarilor, neputând confundă niciodată luminile literare și științifice din Rusia cu tendințele politice ale poporului rus, tendințe de acaparare de teritorii. Și chiar aceste lumini nu sunt decât un ecou al civilizației greco-latine în sufletul slav. Politica rusească nu le poate reclama și nu le poate aduce ca argumente pentru a susține în fața opiniei publice, planul de a slavisa, cel puțin, tot Orientul Europei.

Față de această stare de lucruri, România are totdeauna aceeași soartă, aceea de țară, de stat tampon.

Altă dată, ținuturile dela Dunăre erau considerate ca o barieră contra teribilei invasiuni a barbarilor de pe timpul decadentei Imperiului Roman, și apoi principatele moldo-valache au făcut sacrificii, punând în joc orice dezvoltare culturală și politică, numai pentru a ține în loc cealaltă invasiune, care venea și dela sud și dela est, a Turcilor și a Tătarilor, a lumii musumane. În Europa se cunoaște foarte puțin aceste lucruri, dar va veni timpul ca să se știe că față de Islam, Românii au jucat un rol, cel puțin atât de important ca acela al Ungurilor și al Polonilor.

Însă se cunoaște mai bine situațiunea României

față de slavi, și se știe că ea are misiunea de a forma un zid în contra năvălirii rusești.

Prin urmare, România fără să vrea e silită să facă o politică anti-slavă, sau mai bine zis în contra agitațiunilor rusești. Și această politică e justificată prin deosebirea de rasă, singura care poate asigura o civilizație românească la gurile Dunărei.

Împrejurările politice din timpul de față pregătesc, pentru curând timp, o mare răfuială a acestui proces etnic.

Bulgarii, având o idee fixă privind pe hartă pozițiunea centrală în peninsula Balcanică, a capitalei lor Sofia, pusă acolo de generalii ruși la 1878, socotesc că pot realiza anul acesta chiar, expansiunea lor în Sud-Estul Europei, începând prin a zdrobi pe Turci.

Spionii ruși sunt prinși asupra faptului, în Bucovina și Galiția, unde acești emuli, mai mult sau mai puțin conștiinți, ai lui Tcherep Spiridovici, înfundă închisorile austriace. Și ei nu lucrează numai acolo, operează și în România, rezultatul înfrăngerilor ce fac, iraducându-se adesea-ori prin articole de presă, ca cel scris prin Noemvrie 1911 în *Birgevia Viedomosti*, care protestă de îndrăzneala României, de a-și creia o flotă și de a întări unele puncte strategice de pe coasta română a Mării Negre!!

Cum se vede, moscoviții operează pregătind o lovitură, care după socotelile lor le va fi favorabilă.

Românii, care au mai avut de suferit după urma unor astfel de lovituri, au norocul de a fi acum mai bine pregătiți. Și dacă în trecut le-au suportat cu resignare, de data aceasta ei vor ști să le răspundă. Și avem încrederea că vor fi demni din toate punctele de vedere, știind să înconjoare și marea umilință, de a se serbă chiar sub nasul lor, în luna lui Maiu 1912, centenarul vechei provincii moldovenești, Basarabia. Poate că Providența va voi ca lucrurile să se petreacă altfel de cum se pun la cale. În orice cas, compromisuri nu sunt de făcut în această privință.

Și pentru a se pătrunde mai bine rivalitatea dintre români și slavi, pe lângă alte desvoltări pe care le-am dat acum doi ani, într'o broșură „*Roumains et Bulgares*“, aduc acum înaintea cetitorilor, care se interesează de aceste lucruri, o expunere a raporturilor dintre români și sârbi, raporturi determinate de tocmai ceea ce am mai spus, de deosebirea de rasă, și de mașinațiunile politice rusești. Această expunere generalizată, va servi la susținerea tezei anunțate mai sus.

Sper că și această lucrare va avea același interes, și aceeași primire simpatică în România și printre amicii Românilor, ca aceea pe care a avut-o cea dintâi: „*Roumains et Bulgares*“.

Emil Staicu

Paris.

BIBLIOGRAFII

Buletinul Comisiunii Monumentelor istorice, Iulie — Sept 911. 250.

1. Rădulescu-Pogoneanu, *Studii asupra Elicei germane contemporane. I. Elica lui Wundt*, Buc. 1911.

CRITICA

LECCA — ROSETTI.

La Câmpina, în castelul Julia Hașdeu, eră, acum câțiva ani, pe o ferestruce din donjon și amestecată printre altele, o fotografie înfățișând cinci tineri: în planul întâiu—cum se zice la teatru—stând pe jerturi—doi poeți: Haralamb G. Lecca și Radu D. Rosetti; în rândul al doilea savantul meu fost profesor d. Ovid Densușianu, N. Vaschide și G. Moroianu. Fotografia păstrată de marele învățat nu departe de a lui Gion, și chiar pe lângă faimoase chipuri de poeți ori învățați vestiți în toată lumea—am mai văzut-o apoi și la d-nii Lecca, Rosetti și—în Paris—la Vaschide. Așa fusese ea menită să înfățișeze și să o aibă mulți oameni de seamă.

Cele două scrieri ale domnilor Lecca și Rosetti—*Noi, Românii și Razna...*—despre cari vreau să vorbesc și dela cari vreau să plec în rândurile următoare, îmi reamintesc prin coprinsul, ca și prin autorii lor, pe mulți din cei pomeniți mai sus, pe cari împrejurările și soarta nu i-a putut despărți prin nimic.

Lecca, sub înfățișarea lui ca de ghiață, ascunde o inimă care se înduioșează până dincolo de lacrimi față de durerile, de nedreptățile și nimicniciile vieții. Fire tăcută în viața de toate zilele, el își revarsă aleanul în versuri măiestre; și se revoltă față de micimile din jur în drame sguđuitoare. Conferențiar, a cărui vorbire e un farmec, el își publică acum trei din ale sale „causeries“. Din ele nu lipsesc decât mlădierea și modulările minunate ale vocii vorbitorului-poet; dar pricepi totuși notele profunde ale unui sfârșit de frază îndurerat ori asprimea dintr'o biciuire de sarcasm, chiar citind tu însuți paginile cele nouă, de un stil aci vânjos, aci duios, aci înțepător. Cele trei conferințe s'ar fi putut intitulă prea bine și: „Sarcasm, posomorîre, avânt, dispreț“, dacă n'ar fi fost o înșirare mare de cuvinte.

Noi, Românii, întâia conferință, care a dat și titlul cărții, e o satiră, e o punere în lumină a cusururilor unui popor care suferă de o boală numită fanfaronada. Haralamb Lecca, fost medicinist pe vremuri, a pus diagnosticul cu o siguranță uimitoare. Muncă puțină și pretenții mari—cam asta ar fi în rezumat activitatea (?) marei majorității a generației de azi. O spoială de cultură spăimântătoare; o necunoștință a marilor lucrări literare și de artă; o lipsă de gust—care duce la admirarea mediocrităților—; joc de cărți în orice zi și la orice oră; și, mai presus de toate, dorința de „a părea“... ce nu este,—astea sunt câteva din trăsăturile cele mai caracteristice ale modelului răspândit în mii de exemplare în clasa *cultă* dela noi. Proprietarii cari-și văd de moșii sunt rari ca iepurii la biserică. Negustorul român nu-mai îndemânatic și stăruitor nu e. Poetul român vrea bani mulți și muncă de loc pentru banii încasați. „Funcționarul român, dacă-l studiezi, afli că vine la biou somnoros, cel puțin cu cinci minute după 9.

Li trebuie un sfert de ceas, până să-și scoată, iarna, paltonul și șoșonii; vara, pălăria, cravata și gulerul. Scrie o pagină pe oră, dimineața povestind ce a făcut aseară, iar după amiazi ce va face la noapte. Idealul lui: un chef la „Flora“, sau o noapte la „chantant“.¹⁾ „In sfârșit *ungurul român*,—a cărui primă grijă este să descindă la marele hotel al Ligei, să „pozeze“ în martir, pe care nu-l vindecă decât subvențiile, să capete încet-încet toate prerogativele de cari se bucură la noi mocanii, să formeze stat în stat, și, drept recunoștință, după 10—15 ani dela descălecare, să ne batjocorească țara și oamenii, începând cu marele Alexandri, pe care voiau să-l treacă drept ovrei, și sfârșind cu tot atât de marele Hașdeu, care, pentru clica celor de „ghincolo“ nu e decât o reputație uzurpată“.²⁾

Tipurile astea sunt prinse în înfățișerile lor esențiale și alcătuesc într'adevăr, poate, mai mult de 90 la sută din cei pe cari am avut prilejul să-i întâlnim de câțiva ani încoace.

Stilul liniștit, cu fraze scurte și nepretențioase, acoperă o clocotire de indignare pe care în chip ales, înțelept și frumos, autorul o lasă să se ivească sub formă de zugrăvire a unei situații pe care n'o însoțește mai niciodată de vre-un comentariu.

A doua conferință începe astfel:

„Erau trei, trei rari oameni: unul uriaș, Hașdeu;—altul, o comoară pentru cei cari l-au cunoscut, Gion,—și al treilea, Vaschide, cel mai muncitor, cel mai inimos, cel mai de suflet prieten.

Hașdeu și Gion au în Haralamb Lecca pe cel mai fin portretist; Vaschide îi datorează o lămurire a bogatei lui activități înaintea publicului ateneist.

Vezi pe Hașdeu, aci în redacția vestitei *Revista Nouă*, aci ca mare și neasemuit învățat și adânc poet, aci ca tată ori ca prieten. Datorim d-lui Haralamb Lecca chiar publicarea unor strofe inedite ale celui care a scris *Dumnezeu și Așteptând*. Puternică și plină de amar e poezia scrisă în 1899 pe o fotografie dată autorului *Supremei Forțe*. Hașdeu eră acum posomorît și—după cum odată mi-a și spus—nu mai ținea să dăinuiască în lumea asta.

In zadar, ca mai 'nainte
Imi asvârî trudită minte
Colo 'n sferele de sus.
Ea s'avântă o bucată
Și se-afundă, disperată
Ca lumina în apus.

Lapidare sunt și cele patru versuri scrise de el pe coperta exemplarului din *Prima* adus de Lecca spre a-i avea părerea despre întâiul său volum de poeme.

Hașdeu a murit în singurătate și fără ca stingerea lui să fi emoționat peste măsură publicul românesc care pierde în el pe cel mai mare om pe care l'a

1) Lecca, *Noi, Românii*, p. 30.

2) Idem, *ibidem*, pp. 31—32.

avut vreodată. Versurile „plânse de un poet, în ziua morții lui Hașdeu:

„Vai! pentru întâia oară văd azi, de când exist,
„Un soare atât de mândru,—s'apuie așa de trist!“¹⁾

citare de Lecca, lămuresc, mai bine ca orice, minutele acelea amare.

Cele câteva pagini din conferința poetului Haralamb Lecca ne îndreaptă inima spre tristețea, căci într'adevăr dau impresia arătării unui apus, unui sfârșit de viață.

Mi-aduc aminte, și poate că și d. Lecca n'a uitat, cum, în castelul dela Câmpina, la 15 Februarie 1905, serbând—cu o zi mai înainte—a 69 aniversare a nașterii magistrului, acesta ne spuse la masă, cum cu puține zile mai înainte scrisese un articol. — „L'am citit apoi cu băgare de seamă, adăogă el, și nu mi-a displicut. Am văzut că pot să scriu încă așa cum trebuie“. Spiritul critic, pe care îl proiectă ca o lumină binefăcătoare asupra tuturor ca și asupra lui însuși, eră un lucru obișnuit și n'avea de ce să mire pe nimeni. Dar am simțit fiori de adevărată groază—pe cari mulți îi vor pricepe—la gândul că Hașdeu a putut să stea la îndoială dacă scrisul lui va mai fi sau nu ca mai până în ajun.

Cu moartea doamnei Hașdeu se stinsese orice urmă de mulțumire în viața celui care întrupă atâta glorie. Nici chiar operele lui din trecut nu-l mai interesau prea de aproape; se depărtase încetul cu încetul de tot ce l'ar fi legat de lumea pământească. „După un sbor de atâția ani către atâtea orizonturi,—zice Lecca,—acum stă, stă ca un prooroc gârbov, întemnițat în negurile vârștii și singurătăței, ca și cum viitorul i se închisese pe vecie;—sta așteptând Nemurirea“.²⁾

După Hașdeu, Gion... Sunt amintiri cari supun pe unii oameni la suferințe reînnoitoare ale unor vechi dureri. Nu știu care va fi fost starea sufletească a d-lui Lecca scriind această conferință, dar bănuiesc—și nu cred să mă înșel—niște clipe chinuitoare. Alt ceva e când vorbești, ori scrii, azi, despre—de pildă—Molière în ultimii lui ani și despre moartea-i năpraznică; altfel suntem pătrunși chiar de știrea uciderii lui Miron Costin ori a lui André Chenier și cu totul altfel primim chiar numai amintirea numelui unui contemporan, pierit de mulți ani ori puțin din vârștoarea lumească. Lucru firesc, s'ar zice. Da, însă numai pentru unii; pentru cei mai mulți e... nefirească memoria asta afectivă.

...Gion cu firea lui de senior francez și de vechiu boier român—amestec fericit și mândru—e zugrăvit în chip măestrit de poetul cu bogat dar de observare sufletească. Stilul, cercetările istorice, omul, învățatul, prietenul, sunt într'o lumină care amintește viața lui Gion de parcă-l zărești înainte-ți.

„Când l'am văzut stană și rece, pe el, întruparea vieței și a veseliei,—mort la 45 de ani, când mai

avea încă atâți de trăit, nu știu de ce, fără să vreau, m'am uitat la cer, ca și cum aș fi întrebat pe Dumnezeu: „unde ești“¹⁾ zice Lecca sfârșind povestirea vieței celui pe care nu ne-am deprins încă a-l socoti plecat dintre noi.

Talentul și mulțimea operelor lui Vaschide, activitatea lui, valoarea de frunte a cercetărilor sale de psihologie patologică, alcătuesc partea ultimă a bogatei, duioasei și desăvârșitei conferințe. „Trei oameni“.

Actorii e titlul unei schițe istorice, privitoare la artiștii dramatici în diferite vremuri, urmată de o satiră a societăței de azi. Pe scena cea mare a lumii se mișcă niște actori de multe ori mai îndemânateci decât cei din fața rampei. Mai plini de cusururi decât aceștia și meritând mai mult calificativele neplăcute cu care i-a hărăzit Diderot, actorii din lumea ne-teatrală tind să detroneze pe cei de meserie. Firește, spectacolul gratuit și de multe ori tot așa de îndârjit ca și al unei drame alcătuite de un autor, spectacolul dat în jurul nostru, poate să aducă, într'o zi, chiar pieirea teatrului.

Prin acest volum, Haralamb Lecca, poet și dramaturg fruntaș, se învederează și ca prozator admirabil. Firește scrisese până acum și alte lucrări în proză: multe din dramele sale. Cu totul altceva e însă dialogul scenic; și alte calități se cer unei alcătuirii din care reese personalitatea autorului aproape ca într'o spovedanie, iar nu ca mănuitar al unor lămuriri de conflicte. Prin asta nu se proclamă superioritatea unei produceri asupra celeilalte, ci numai deosebirea lor, și greutatea care se observă la mulți scriitori de a putea să le aibă în acelaș timp. Tot astfel se știe că nu e ușor unui poet să fie bun scriitor în proză, deși s'ar fi crezut că numai contrariul e rar. Scriitorii cei mai vestiți sunt dovezi sigure. Așa de pildă, nu se cunoaște de Rostand ca scriere în proză decât discursul său de recepție la Academia franceză; și se știe—el însuși a declarat-o—că Jules Lemaitre îl îndemnase să-l facă în versuri. De ce? Explicarea e ușoară. Se temeă criticul cel fin ca nu cumva autorul lui *Cyrano de Bergerac* să nu pară greoiu și anost scriind în proză. Pentru odată însă lucrul a mers.

Se înțelege deci marea însemnătate pe care o înfățișează noua producție a domnului Lecca: Poetul, dramaturgul, este și un stăpânitor deplin și maestru al frazei în proză; el se învederează încă odată ca unul din talentele cele mai strălucite cari au apărut în puțin bogata noastră literatură.

*

Iată însă un poet care de vreme îndelungată, e prozator ca și mănuitar al versului: Radu D. Rosetti. *Duioase, Din inimă, Sincere*, sunt poemele sale. Unele versuri sunt așa de puțin meșteșugite, încât parcă sunt scrise la întâmplare, într'o simplă convorbire, dar exprimă simțiminte puternice spuse în vorbe po-

1) Lecca, Op. cit., p. 47.

2) Idem, ibidem, pp. 50—51.

1) Lecca, *Noi, Românii*, p. 56.

tolite. E ceva din felul lui Coppée. Nu numai la înfățișare seamănă Radu Rosetti celui care a cântat *les Humbles* și *le Passant*, ci și în felul de a da viață gândurilor într'un stil de om nepretențios, iubitor al celor mici și lămurind din adâncul inimei tot ce amărăște ori bucură o viață pământescă.

Prozator, el are mici schițe cari sunt pline de farmec. Mi-aduc aminte unele din *Printre picături*, și nu mă domiresc de ce ele nu ar figura în chrestomatii ori cărți de școală cu mai mult drept decât multe din cele vârâte acolo în chip silit.

Poate că tocmai stilul apropiat de vorbirea zilnică a dat puțință domnului Rosetti de a fi de mult și poet plin de viață și prozator ademenitor.

Nu sunt multe zile de când a dat la lumină impresiile avute în timpul unei călătorii în Grecia. Oricine își va da seamă de greutatea cari împiedicau—la întâia vedere—o atare scriere. Lamartine, Chateaubriand, Renan și Barrès se înălțau în rândul întâiu ca niște uriași; ei păreau că opresc orice puțință de a mai scrie frumos și potrivit cu măreția locurilor văzute.

Anthinea (1901) de d. Charles Maurras, *Le Voyage de Grèce* (1902) al poetului Moréas, *Le Charme d'Athènes* (1905) de d. Henri Brémond și poezia care se înalță din *Le Sourire d'Athènes* (1911) de d. André Beaunier, erau între altele, și ele atâtea mărețe colonne împrejmuitoare ale locurilor vestite, sperriind pe doritorii de scrieri nouă de a mai găsi ceva nou și ales pe care să nu-l fi spus atâți maștri ai condeiului și ai cugetării.

Rosetti a înțeles perfect toată vorbirea asta mută a cărților de demult ori de curând; și s'a hotărât să spună, sincer, lămurit și fără de nici o „poză“ ce va simți, ce i se va întâmpla și ce va vedea: totul așa cum i se va înfățișa, fără nici o schimbare, prelucrare ori dorință de a alcătui o poemă în proză. E deci un ziar de călătorie fără de pretenții. Deschideți însă *Razna...*, cum e intitulat volumul, și veți vedea dacă nu e o adevărată plăcere a-l citi fără întrerupere până la ultima filă. E povestirea unei călătorii, cu toate întâmplările, neplăcerile—foarte dese—și mulțumirile ei. Firește va fi vorba și de Grecia clasică, atunci când împrejurările vor silii pe autor să și-o reamintască; dar ce zugrăvește d. Rosetti e Grecia de azi, cu scăderile, fanfaronada și orientalismul—levantinismul—ei. Sunt pagini pline de umor. Ar fi păcat să nu amintesc măcar capitolul în care se vorbește de „evzoni“ și de „lustrași“. Cei dintâiu sunt soldați de elită, cari se entusiasmează din te miri ce: O simplă schimbare de gardă la Palatul regal e în stare să-i facă a jucă într'un fel de delir patriotic. „Lustroșii“ sunt curățitorii de ghetete. Sunt așa de mulți, „că la doi trecători, trebuie să te întâlnești cu un lustros. Vezi că atenienii, după câte am observat, țin să-și lustruiască mai mult picioarele decât capul; de trei ori să i se prăfuiască unuia ghetetele, dela începutul străzii până la capătul ei, de trei ori chiamă lustragiul, care de multe ori umblă după dânsul. Așa că într'o grădină publică bunăoară, nu e rar

spectacolul să vezi patru oameni șezând pe o bancă și patru lustragii curățându-le ghetetele“¹⁾.

Nu văd bine de ce s'ar supăra unii Greci citind notele de călătorie ale domnului Rosetti. Insuși d. Maurice Barrès în splendida-i frământare de gânduri și simțiminte din *Voyage de Sparte* are—atunci când vine prilejul—rânduri ironice la adresa unei părți din populația greacă. Așa de pildă povestește o întâmplare din satul Piali într'un chip plin de fină ironie. Trimisese să i se aducă dela un gardian cheia care aveă să-i dea puțința a vedea un minunat bas-relief de marmoră înfățișând un leu în mărime naturală. În timpul ăsta, în jurul călătorilor se strânsese o hordă întreagă de plicticoși în tot felul. Iată în ce fel continuă d. Barrès povestirea: „Corul grec se formase în jurul nostru și înțelesei din ziua aceea cât de mult personagiul acesta al teatrului vechiu e luat dintr'un adevăr local. Plicticoșii ăștia, în număr de vre-o douăzeci, mă înconjurau; numai unul vorbiă și toți ceilalți îl aprobau dând din cap. Corul zicea:

„O streine, nu fii nerăbdător. Vrei să vezi leul care e admirabil. E dincolo de ușa asta închisă, și numai închiderea aceasta îți dovedește cât e de prețios“.

O bătrână îmi aduse o floare; atențiunea asta precum și floarea fură prea-mărite în termeni hiperbolici de cor.

„Vezi cum suntem noi, noi, vechi urmași ai acelor Tegeați pe cari ai venit să-i admiri așa de departe, căci tu nu ești un dobitoc și ne cunoști superioritatea; așa tu te grăbești să dai o băncuță acestei bătrâne de ispravă și o să mai găsești prilejul să ne mai dai. Ceeace dovedește că n'ai dreptate să te grăbești dacă nu vine mai curând cu cheia“¹⁾

D. Barrès zice ceva mai jos, dar de astă dată de-a dreptul, un alt adevăr supărător pentru Greci. „N'am văzut decât un copilaș de patru ani, și răsfățat, care să se minuneze despre el, atât de sincer cum face națiunea asta“²⁾

Slavă Domnului! noi care am avut pecinginea fanariotă chiar în țara noastră, putem să-i cunoaștem în multe chipuri urite pe acești ciudați urmași ai lui Miltiade. D. Rosetti își aduce aminte în câteva locuri și de nenorocul ăsta al neamului nostru.

În schimb, după cum se și cuveneă, autorul are pagini entusiaste despre Parthenon. Acropolea—se știe—a inspirat lui Renan unele din cele mai poetice și clasice pagini de invocare quasi-religioasă. E adevărat că el—ca și alții—a socotit producția, arta „le miracle grec“ drept „un type de beauté éternelle, sans nulle tache locale ou nationale“¹⁾ pe când cu totul dimpotrivă d. Barrès zice—și aduce probe despre patriotismul cu totul local care însuflețea pe Atenieni—: „După a mea părere, Pallas-Athene nu e rațiunea universală, ci o rațiune municipală, în opo-

1) Radu D. Rosetti, *Razna...* București, Sfetea, 1912, p. 109.
1) Maurice Barrès, *Voyage de Sparte*, Paris, Félix Juven. 1905, pp. 204—205.

2) Idem, ibidem, p. 205.

1) Ernest Renan, *Souvenirs d'enfance et de jeunesse*, Paris, Calmann-Lévy, Prière sur l'Acropole, p. 60.

ziție ca toate popoarele, chiar când le știe că au bune păreri⁽¹⁾ Și, în pagini neîntrecute, ne arată că noi ne-am făcut o anumită idee despre helenism, fără să fim siguri că e cel care într'adevăr a existat. Nu numai că mentalitatea noastră e deosebită de a lor, dar e și greu a le pricepe întreaga lor fire—a Grecilor de odinioară—precum și concepțiile lor toate. D. André Beaunier care admiră operele de artă rămase până azi, care se încântă reconstruind în imagini trecutul faimos, care înalță imnuri de slăvire luminii dimineții și a zilei, frumuseții nopților precum și amintirilor dela Olympia, găsește că elementul cel mai prețios și mai original pe care ni l'a transmis Atena e un zâmbet, cel care înflorește fața statuelor ateniene: „...L'invention de la Grèce, la voilà. Et la Grèce inventa un sourire⁽²⁾”

D. Rosetti e fermecat de măreția Partenonului, tot așa după cum fusese și d. Duiliu Zamfirescu în versurile citate și evocate chiar în acel capitol entusiast. Poetul nu discută ce a prezidat la înălțarea unei asemenea minuni; ci se mulțumește să o priceapă ca fiind de o concepție înaltă, oricare ar fi însemnarea ei.

Fără să vrea poetul Rosetti observă că „pe când toate pietrele ruinelor lumii s'au înegrit de timp, marmorele de Pentelic ale Partenonului, de ce trece vremea, d'aia se poleesc—trebuie să fie o feerie aci noaptea, pe lună, când raze aurii îi mângâie conturul⁽³⁾”

Chateaubriand opune în al său *Itinéraire de Paris à Jérusalem* chiar înegrirea caselor din unele țări apusane, față de marmora grecească, care pare că se rumenește de soare.⁽⁴⁾ Când am băgat de seamă rândurile astea eram la Paris, și am putut să-mi dau bine seama cât de adânc simțise deosebirea asta marele scriitor, căci n'aveam decât să ies pe poarta Sorbonei spre a vedea localul ei cel înoit numai de câțiva ani, ajuns negru ca un coș de vatră, din pricina fumului din atmosferă. Că o marmoră pare uneori rumenită am văzut-o suind nesfârșitele scări și cutreerând acoperișurile Domului din Milano. Pe rampele de marmoră și mai ales la cotituri unde mâna celor cari trecuseră pe acolo de veacuri lustruise luciul pietrei, un fel de rumeneală învioră frumusețea marmorei.

...Astfel scriseră cei doi poeți aste două lucrări; astfel Haralamb G. Lecca și Radu D. Rosetti, urmează uneori căi asemenea și se întâlnesc dacă nu în fața unei plăci fotografice, măcar în dorința de a scrie și în limba muritorilor, în proză.

N. I. Apostolescu

1) Maurice Barrès, *Voyage de Sparte*, p. 61.

2) André Beaunier, *Le Sourire d'Athènes*, Paris, Plon, 1911, p. 262.

3) Radu D. Rosetti, *Razna*, p. 94.

4) Chateaubriand, *Itinéraire de Paris à Jérusalem*, Paris, Pourrat frères, 1834, t. VIII des Œuvres complètes, p. 813.

LITERATURA

ADĂPĂTOAREA

După Verhaeren

*În grozpa 'ntunecată, ca 'ntr'un adânc abis,
Dormiau întinse iazuri cu ape moarate;
Se adăpau la ele cirezi împetrișate,
Scldându-se 'n apusul fantastic, ca 'ntr'un vis.*

*Vedeai bogate turme pe coastă coborând...
Cu caii 'n larg buestru și vacile agale,
Mergeau boi roși și negri, în mugete, pe vale,
Spre palele apusuri, cu gâtu 'ntins, gemând.*

*Și se pierdeau în moartea obișnută-a zilei:
Parfumurile toate, reflexele luminei,
Superbele-orizonturi, sbucnirile vieții;*

*Se desfăceau pe șesuri, reci, vălurile ceței,
Și'n seara viorie, pe drumuri plumburii,
Plângeau toți boii jalea acestor agonii.*

George Duma

H A P C I U !

Intr'o seară frumoasă, sta nu mai puțin frumosul executor Ivan Dimitrici Cernicov la teatru, în rândul al doilea de staluri, și privea cu luare aminte la „Clopotele din Cornéville“. Sta acolo, privea cu binoclul pe scenă și era fericit și mulțumit. Însă de odată... În romane și nuvele, acest „însă deodată“ joacă un rol mare. Și au dreptate autorii: viața e așa de plină de lucruri neașteptate!... Deodată se strâmbă la față, ochii i se umeziră, răsuflarea i se oprî... Luă binoclul dela ochi, s'aplecă înainte și... hapticu!!! Precum se vede, strănută. Până în ziua de astăzi strănutatul nu este oprit nimănui și nicăieri. Strănută mujici, polițai, ba uneori chiar și adevărații consilieri de stat. Toți strănută. Și pentru asta Cernicov nu-și pierdu cătuși de puțin cumpătul, își șterse nasul cu batista și privi împrejur ca un om bine crescut, dacă nu cumva a supărat pe cineva cu strănutatul lui. Acuma însă o sfeclî. Văzû cum un domn bătrân, care sta în fața lui în șirul întâi de staluri, mormăia ceva și își ștergea tacticos cu mânușa chelia și ceafa. Cernicov recunoscu în domnul acela bătrân pe însuși consilierul intim de stat Brisgolov, șeful de rezort din Ministerul lucrărilor publice.

L'am stropit! își zise Cernicov. E drept că nu-i șeful meu ci numai un străin; dar oricum, cam prost lucru. În tot cazul, trebuie să-mi cer ertare. Cernicov tuși, s'aplecă înainte și-i șopti consilierului la ureche:

— Ertare Excelență! V'am stropit Excelență... Eu... n'am făcut-o dinadins!

— Nu-i nimic, nu-i nimic...

— Ertați-mă zău Excelență! Eu... n'a fost cu voia mea.

— Ei, și stai jos rogu-te! Lasă-mă s'ascult.

Cernicov se fâstăci, zâmbi năuc și începù să privească iar spre scenă, dar cu fericirea și cu mulțumirea se isprăvise! Incepea să-l chinuiască un fel de neliniște. În pauză, se duse la Brisgolov, merse o bucată pe lângă el, și stăpânindu-și din răspuțeri sfiala, bolborosì:

— V'am stropit adineaora Excelență... Vă rog tare mult să mă ierțați... Asta... n'am...

— Ah, isprăvește odată... Eu și uitasem cu desăvârșire și d-ta iar o'ncepi! zise consilierul de stat și își mișcă nerăbdător buza de jos.

A uitat! Și cum îi mai țâșnește răutatea din ochi! își zise Cernicov, uitându-se bănuitor la consilier. Nu vrea să te lase să-i vorbești odată! Ar trebui să-l lămuresc că n'am făcut-o dinadins... că e o lege firească... Te pomenești că poate crede că l'am scui-pat dinadins. Și chiar dacă acuma n'o fi crezând așa, mai târziu poate o să creadă!...

Când ajunse acasă, Cernicov istorisì nevesti-sei întâmplarea. Nevastă-sa, i se părù lui, nu prea luă lucrul în serios; întâiu ce-i dreptul se sperîă, însă pe urmă, când auzì că Brisgolov nu ar fi decât „un străin“, se liniștì tot așa de repede.

— La urma urmei, n'ai decât să te duci să te scuzi, zise dânsa. Altfel o să creadă că nu știi să te porți cu lumea.

— Păi chiar așa! M'am scuzat și el părea așa de ciudat... N'a scos nici un cuvânt. Nu-i vorbă, nu erà nici locul, nici timpul nemerit ca să-i vorbesc.

A doua zi, se îmbracă cu uniforma de mică ținută, se tunse și se duse la Brisgolov ca să-și ceară ertare...

În camera de primire, văzù o mulțime de jălbari și chiar și pe consilierul intim, care primea cererile. După ce ascultase câțiva jălbari, Brisgolov își îndreptă întrebător ochii spre Cernicov.

— Eri la teatru, dacă binevoește Excelența voastră să-și amintească, începù executorul, am strănutat și... fără să vreau am stropit pe excelența... Erta...

— Ce mai țicnit... Dumnezeu mai știe ce vrei!... Cu ce vă pot servi? se adresă Brisgolov celor mai apropiați.

Nu-i chip să vorbești cu dânsul! își zise Cernicov îngălbenind. Va să zică e hain! Nu, asta n'o pot lăsa eu așa... Trebuie să-i lămuresc...

Când consilierul intim isprăvise cu cel din urmă și voiă să se retragă în apartamentele interioare, Cernicov se duse iar la el.

— Excelență! bolborosì el. Dacă îndrăznesc să supăr încă odată pe Excelența voastră, e că, trebuie să spun tot dintr'un sentiment de căință! N'a fost cu dinadinsul, precum Excelența va află...

Brisgolov făcù o mutră jalnică și amenință cu mâna.

— Da' ce dumneata vrei să petreci pe socoteala mea, domnul meu? întrebă el dispărând după ușă.

Să petrec? își zise Cernicov. Nici vorba de petrecere nu-i aici! Un consilier intim—și nu poate pri-

cece un lucru așa de limpede! Apoi... dacă așa fel de om e, nici n'o să-mi mai cer ertare! Ducă-se dracului! I-oi scri o scrisoare și—basta!... dar să mă mai duc la el... ferit-a sfântul! S'a isprăvit!

Așa se gândea Cernicov venind spre casă. Dar scrisoarea rămase nescrisă. Se gândi iar se gândi dar nu putù cu nici un chip să ticluiască scrisoarea. Așa că a doua zi iar trebui să pornească ca încă odată să lămurească lucrul prin grai.

— Am supărat eri pe Excelența voastră, îngână el când consilierul își îndreptă întrebător ochii spre el. Nu ca să mă amuzez, cum a binevoit să spună Excelența voastră. Imi ceream iertare Excelență, fiindcă strănutând am stropit... dar nici prin cap nu mi-a trecut să mă amuzez... Și cum aș putea să citez eu una ca asta? Ar fi fost cu totul împotriva respectului... ar fi...

— Cară-te de-aici! isbucni deodată consilierul, vânat și tremurând din tot trupul.

— Porunciți...? întrebă Cernicov încremenit de spaimă.

— Cară-te de-aici! răcnì iar Brisgolov bătând din picior.

În pieptul lui Cernicov se rupse ceva. Fără să vadă, fără să audă, se târî înapoi și se pomeni de odată în uliță... Ca o mașină, fără să știe cum, ajunsese acasă, se întinse cu uniforma de mică ținută pe canapea și... își dădu sufletul.

În românește de I. Botez.

A. Cehov

CRONICA TEATRALA

Teatrul Modern. Compania dramatică Davila: *Ce știà satul*, comedie într'un act de V. Al. Jean; *Singura cale*, dramă în 3 acte de M. Konitz.

D-l Davila nu e disprețuitor al literaturii dramatice românești. O probază aceasta încurajarea și mulțumirea cu care pune, pe scena teatrului său, încercările originale alături de operele apreciate ale literaturii dramatice străine.

O dovedește încă odată orânduirea scenică a acestor două premiere.

Ce știà satul, nu știà—firește—bărbatul Elisei Mărineanu. Ce nu știà bietul Grigore Mărineanu, știm și înțelegem noi de mai înainte.

Așa dar, Grigore Mărineanu e înșelat de nevastă-sa; e înșelat opt ani de zile. El, nu știe nimic, n'aude și nu înțelege,—nu crede până nu vede. Divorțul. Elisa, totuș, nu vrea să-și părăsească bărbatul, care e un element necesar temperamentului ei ticălos. Și caută să-l convingă. Să-l convingă atâta vreme cât sentința divorțului „nu e încă transcrisă“. Ea minte. Bărbatul știe însă acum, știe mai mult decât știà satul. Totuș, ca toți oamenii care se înșeală ușor, se convinge greu. Pune la cale un truc, care să-i aducă adevărul întreg, așa cum ardea să-l știe. Pricepe că nevastă-sa

vrea să facă o ultimă încercare ca să-și salveze situația. Pentru aceasta face să primească tocmai în toiul conversațiunii cu nevastă-sa, când aceasta se jură mai sfâșietor că e nevinovată, face să-i vie o hârtie falsă prin care i se anunță transcrierea sentinței. Femeea se înfurie, pierduse orice nădejde. De necaz începe să spue totul: mai mult decât știă bărbatul, mai mult decât știă satul: a avut nu un amant, nu doi, ci mulți, nenumărați.

Bărbatul se îngrozește;—dar e fericit. E fericit că știe acum adevărul. Ciudată satisfacție, dar satisfacția firească a omului slab și neîncrezător, naiv și setos de adevăr. Va să zică, acum știe tot: așa poate fi dispus să facă cu o crudă ironie pentru el însuși câteva observațiuni pline de haz: ca o concluzie formală și oarecum prea căutată a comediei. Lumea a răs; a răs de ceea ce știă, de glumele și observările ce se pot face foarte ușor în asemenea situație.

Piesa are un fond moral, firește. E morala, însă, neeficace a comediei care glumește mai mult decât învață. Oricum, d. V. Al. Jean se arată un om cu chemare pentru teatru. Ca să ții atențiunea încordată a publicului punând în plinul scenei numai două personaje cari discută numai, și se cere un talent deosebit și anonimul autor al piesei a arătat că îl are.

D-l Florea Simionescu și D-na Teodosian au ajutat cu talentul lor comedia d-lui Jean.

*

Ce-am putea spune de cealaltă piesă, de *Singura cale*? Că ne miră cum gustul d-lui Davila a putut-o pune în scenă. O intrigă dacă nu banală, oricum tratată cu arta atâtor giganți ai scenei, un adulter, un bărbat îngăduitor și o detunătură de revolver—care a băgat în sperieți pe spectatorii rafinați ai teatrului Modern—sunt mijloacele cari nu mai găseau adăpost pe scena îngrijită și delicată a teatrului d-lui Davila.

Dacă n'ar fi fost arta neîntrecută a cuceritorului Radovici și jocul înțelegător al lui Storin, publicul ar fi socotit o seară pierdută la Teatrul Modern. O seară pierdută ca să îngăduie nepriceperea d-rei Fl. Alexandrescu, care se încurcă la vorbă și la gesturi.

Piesa d-lui Konitz n'a plăcut.

Interim

DISCUȚII

IN CONTRA ÎNVĂȚĂTORILOR

În *Noua Revistă Română* dela 8 Ianuarie, d. M. Mihăileanu a publicat un articol foarte pesimist pe tema că „stăm rău, stăm cât se poate de rău” cu învățământul primar rural. Intemeiat pe oarecari exemple,—foarte puține de altfel—extrase din rapoarte oficiale, d. Mihăileanu constată că elevii rurali nu învață mai nimic, numărul absolvenților este infim,

fiind datorit și acela unei adevărate excrocherii—cuvântul e al d-sale—care se practică la examenul de absolvire.

Cum se vede, d. Mihăileanu spune într'o formă foarte senzațională și, mai cu seamă, foarte brutală, un lucru pe care-l știe toată lumea ca fiind adevărat, deși nu în așa proporții. Dar d-sa e și mai puțin *nou* în explicarea fenomenului, de vreme ce repetă ceea ce se spune de ani de zile în presă și chiar în parlament: că învățătorii sunt niște ticăloși, cari nu-și fac datoria și cari, puțina bunăvoință de care dispun, o cheltuesc în afară de școală, în activitatea extra-școlară.

Niciodată nu s'a dat o explicație atât de superficială unui fenomen atât de grav ca nerodnicia învățământului nostru rural. Să cercetăm puțin aserțiunile d-lui Mihăileanu. Dacă ar fi adevărat că toți învățătorii noștri sunt ticăloși *ca oameni*, ticăloși din fire, asta ar însemna că neamul acesta e ticălos și destinat pieirei. Atunci ar fi de prisos și țipătul de alarmă al d-lui Mihăileanu, căci „nu învie morții”. Mai puțin senzațional, dar mai logic este să ne închipuim că pricini mai tari decât ei împiedică pe învățătorii de a-și îndeplini menirea.

De ce nu s'a încercat d. Mihăileanu să facă *do-vada* că răul—chiar dacă e atât de mare și atât de general cum îl crede d-sa—se datorește învățătorilor și *numai* învățătorilor! Este oare destul să înțepenești omul pe catedră cu îndatorirea ca să-și dea vânt înțelepciunii, pentru ca mințile elevilor să se lumineze ca prin farmec? Dar atunci lucrul s'ar putea simplifica: am putea așeză, în locul învățătorilor, câte un gramofon, care ar vorbi într'una și elevii s'ar umplea de învățătură.

Este un factor mai important decât dascălul: este *elevul*. Pe acesta trebuie să-l cercetăm dacă se prezintă în condițiile cerute ca să poată învăța carte. Rapoartele consultate de d. Mihăileanu arată numai că elevii nu învață; dar ele nu ne spun dacă dânsii sunt sănătoși, sătui și îmbrăcați, dacă frecventează regulat—sau, în cazul negativ, de ce *nu*—dacă au cărți, caiete și tot ce trebuie la școală, și, mai ales, nu ne arată din ce mediu vin elevii: dacă în casa părintească li se oferă o cât de rudimentară atmosferă de cultură, dacă la părinții lor găsesc îndemnul necesar oricărui copil și dacă acel îndemn—în cazul când există—este practicat cu *priceperea* cuvenită.

Acestea și atâtea altele sunt de știut, pentru a putea trage concluzii. D. Mihăileanu le trece cu vederea și *decide*: că învățătorii sunt năbădăioși, lipsiți de cel mai elementar simț de moralitate, cu un cuvânt—ce mai atâta tocmeală?—escroci în toată regula. Din câți paraziți sunt în țară—și, Doamne, *câți* sunt!—nu știam că învățătorii ar fi cei mai primejdioși. Noi am propune înlocuirea câtorva din învățătorii noștri prin d-nii Haret, Arion, Dr. Istrati, Rădulescu-Motru și chiar d. Mihăileanu, ca să vedem dacă, lucrând *în aceleași împrejurări* cari copleșesc pe învățătorii ceilalți, ar putea face mai mult.

Se vorbește însă de activitatea extra-școlară. Este

un argument fericit, venit la timp. Ce s'ar face d. Mihăileanu și atâtea alții dacă nu s'ar fi sancționat oficial această mișcare începută întâiu de învățătorii socialiști? Căci, vezi d.ta: d. Mihăileanu, constatând nerodnicia *actuală* a învățământului sătesc, nu dovedește că *înainte* de activitatea extra-școlară el a fost mai rodnic. Adevărul e că *niciodată* învățământul rural n'a dat roade. In sate cu un trecut școlar de patruzeci de ani nu găsești decât 2—3 inși cu știință de carte, cari prin însuși avantajul acesta sunt tiranii satului, martirizând pe țărani. Unde sunt ceilalți foști elevi ai școlăii? Unii—foarte puțini—au reușit să se strecoare în oraș, unde ocupă demnități—dela gardist până la ministru,—alții, adică imensa majoritate—au uitat ce-au învățat. In această privință găsiți istorisiri foarte interesante în *Scrisorile* către învățători ale d-lui Spiridon Popescu.

Cărei cauze se datorește acest trist fenomen? De ce a rămas inutilă sforțarea de o jumătate secol de a cultivă satele?

Până la un punct din pricină că învățământul rural trăiește în condițiile absolut neprielnice de cari d. Mihăileanu nu ține seama și pe cari mai sus le-am atins în treacăt. Dar cauza cea mare și adâncă, adevărata cauză nici n'are de a face cu școala ci cu ce se întâmplă în afară de școală: este că *în satele noastre lipsește orice viață culturală în care fostul elev să-și poată păstră și îmbogăți cunoștințele căpătate*. Ce poate intră în căpșorul unui copil până la 11—12 ani? Și ce importanță are dacă în acest timp i-ai torturat mințea ceva mai mult ori ceva mai puțin? Principalul lucru este ca după aceea, în cursul întregii lui vieți să învețe mereu.

Dar aceasta în ce mod se poate realiză dacă nu prin activitatea extra-școlară? Firește, mai târziu, când viața intelectuală se va fi întronat în satele noastre, când țărani vor fi devenit oameni culți—în proporțiile în cari lucrul e necesar și posibil la țară—rolul învățătorilor va fi mai redus în această privință, pentru că cultura va lucră ea singură: în orașe rolul extra-școlar al dascălimii de toate gradele e mult mai redus și noi toți, după ce părăsim școala, ne putem ține la curent cu cultura și fără concursul profesorilor

Iată de ce în ziua de azi—și pentru multă vreme încă—neglijarea de către învățători a datoriilor pușcolare, când o fac în folosul celei extra-școlare, n'numai că e scuzabilă, dar e imperios cerută, e o necesitate vitală. De fapt, catedra învățătorului trebuie să fie numai un punct de plecare—aproape un simplu pretext—pentru rolul celălalt, care reprezintă adevăratul învățământ rural.

Aceasta au înțeles-o de sigur—ori poate au simțit-o instinctiv—unii învățători cari nelăsându-se copleșiți de sanctitatea „examenelor de absolvire“ le-au făcut cu oarecare indulgență, poate chiar cu prea multă. Evident, eu nu mă fac apărătorul *tuturor* învățătorilor, fără deosebire; *pot fi* și unii răi printre dânsii. Dar când d. Mihăileanu generalizează și când aruncă și epitetul de *escroci*, trebuie să-i atrag atenția

să nu întrebuițeze termeni al căror înțeles pare a-i fi scăpat: *escrocherie*, după art 332 al codului penal, se chiamă o amăgire făcută de cineva în paguba *altruiei*, pentru a *impărtăși folos*. Dacă aș vrea să fiu mai aspru aș zice că d. Mihăileanu e un uzurpător: *numai* d. Iorga are dreptul de a vorbi fără să știe ce, și de a aruncă epitetul de escroc oamenilor cinstiți.

*

Activității extrașcolare eu îi gădesc alt neajuns, care mă miră că nu este relevat de nimeni: este că cere o prea mare jertfă. Pe învățătorii cari o practică în adevăr, ea îi extenuiază cu desăvârșire. Noi avem abiă jumătate din numărul învățătorilor necesar, avem mai puțini decât Bulgaria. Și lor le impunem—își impun ei singuri—o sarcină de zeci de ori mai grea decât cea impusă de lege. In schimb avem mai mulți jandarmi decât oricare altă țară. Dacă în locul acestei invazii de jandarmi s'ar fi trimes la țară un număr egal de învățători, pentru a sporî și activitatea școlară și cea extra-școlară, s'ar fi făcut țărănilor un dublu serviciu. Dar aceasta n'a putut s'o priceapă nici măcar un guvern din care făcea parte și d. Haret.

Bineînțeles, salvarea satelor nu stă exclusiv în progresul culturii și nici măcar în primul rând în acest progres. Cu totul altceva este de făcut acolo—și, înainte de orice, reforma electorală *cinstită*: tot săteanul alegător.

Dar noi vorbim acî de învățători. Invățătorii se jertfesc. Ei constitue poate *singura* noastră categorie socială care-și face datoria cetățenească. A-i judecă superficial ori cu patimă, a răstălmăci opera lor și a le preface renumele în poreclă este nedrept și trist.

Viena

Const. Graur

MILITARE

EDUCAȚIUNEA FIZICĂ IN ARMATĂ

Un cuvânt hotărîtor, cu privire la educațiunea fizică în armată, e cuvântul d-lui General Bonnal, pe care și-l spune¹⁾ cu o îndoită autoritate: a savantului în chestiuni militare, și mai presus de aceasta, autoritatea ofițerului, care a condus, în strălucita-i activitate, cele mai distinse instituții militare: *L'école de Joinville* și *L'école supérieure de guerre*.

In atmosfera plină de nedumerire, ce domnește azi în problema educațiunii fizice, eră nevoie de intervenția unei personalități, pe care succesele sgomotoase ale unor principii, nu în totdeauna și în tot locul aplicabile, să nu-l împedice să-și dea clar opinia:

„Scopul acestei educațiuni este să transforme recrutul timid și încă neformat, într'un soldat sprinten, viguros și încrezător în puterile lui.

1) In *Questions de critique militaire et d'actualité* (Chapelot, 1911, Paris).

Chiar bunul simț arată că înainte de a pune pe tânărul soldat să execute marșuri lungi, să treacă peste obstacole și să-i prescrii sărituri periculoase, e necesar să-i dezvolti musculatura, vioiciunea și rezistența la oboseală cu ajutorul exercițiilor gimnastice.

Aceste exerciții și felul lor de întrebuițare atârnă de natura fizică și morală a elevilor. Astfel, pentru Scandinavul mare, subțire, rece și răbdător, care opt luni din douăsprezece, trăiește forțat, într'un local închis, se potrivește o gimnastică de cameră; pe când Francezul, mai mic, dar îndesat, vioiu și puțin constant, cere o gimnastică în aer liber, variată în predarea și în aplicațiunile ei.

Faptele confirmă această conchidere teoretică; sunt două școli în Europa: franceză, creată de colonelul Amoros, acum un veac, și suedeză, sau a lui Ling, după numele fondatorului, care datează și ea de vre-un secol.

Școala franceză este eclectică, în sensul că admite de bun orice procedeu, dacă dezvoltă puterea, vioiciunea și răbdarea.

Școala suedeză¹⁾ se încearcă să amelioreze aceste însușiri prin atitudini și mișcări respiratorii, fără să tindă a le dezvoltă; se poate califică: orthopedică.

Această școală are pretențiunea să lucreze asupra organelor interne, prin ajutorul mușchilor trunchiului excitați izolat, pe când școala franceză cere putere, vigoare și frumusețea formelor dela o gimnastică activă, care lasă diferiților mușchi grija să contribuie, fără voia naturii, la executarea fiecărui exercițiu.

La congresul educațiunii fizice, ținut în timpul expoziției universale din 1900, câțiva teoreticieni făcură însă în *normele științei* o critică aspră gimnasticii militare franceze, bună nici mai mult, nici mai puțin, după ei, decât să formeze acrobați.

Ministrul de războiu se grăbi să ceară, un an după aceea, celui mai de seamă adversar al gimnasticii militare, d. Georges Demeny, colaborarea la un nou regulament de gimnastică.

„Domnule, îi scriă Ministrul, învățământul gimnasticii, astfel cum e azi în armată, nu răspunde în întregime scopului, care e de a forma soldați viguroși, rezistenți, îndemânați, în stare să suporte oboselele războiului și să treacă obstacolele ce se ivesc în campanie. Numai un învățământ bazat pe noțiunile științifice, deduse din cunoașterea fiziologiei exercițiilor corpului, poate permite să realizăm acest rezultat“.

...Regulamentul acesta e un compromis între școala franceză și suedeză, însă se apropie mai mult de cea din urmă.

Dar un regulament de gimnastică militară făcut de un savant, care n'a comandat niciodată, care nici n'a făcut serviciul militar și care e străin de meșteșugul instructorului, acest regulament poate satisface spiritul, dar nu va putea corespunde necesităților practice; și într'adevăr acest regulament, n'a dat nimic bun.

Acum câțiva ani, niște ofițeri și medici francezi a căror curiozitate le-a fost atâțată prin citirea cărților nouă despre gimnastica lui Ling, vioră să se asigure ei înșiși de valoarea rezultatelor obținute în Suedia. Se duseră la Stockholm, petrecură în acest oraș un timp foarte scurt și se întoarseră entuziasmați, mai mult decât atât, convertiți la *Lingtianism*, un fel de religie, cu dogme neatînse, căci e oprit să o discuți sub pedeapsa excomunicării majore.

Francezul care călătorește în Suedia este atras de frumusețea rasei și disciplinei sociale a locuitorilor. Dacă e superficial, constatările lui sunt puse pe seama gimnasticii lui Ling; dacă ar analiza cauzele, ar vedea că rezultatele atât de remarcabile sunt datorite, în mare parte, guvernământului regal, destul de puternic pentru a lupta contra alcoolismului, tuberculozei și de a constrânge pe locuitori să ia măsuri de igienă, în aparență vexatorii, dar cu rezultate favorabile sănătății publice.

...Știința fiziologică permite să analizeze fenomenele vitale, mai cu seamă să explice modificările cari se produc la om, sub influența exercițiilor, dar nu poate să dea procedee educațiunii fizice“...

Articolul acesta este cea mai frumoasă—fiindcă este cea mai luminată—lecțiune teoretică de educațiune fizică.

George V. Haneș.

POLEMICE

Intâmpinare D-lui Nerva Hodoș¹⁾.

În evul mediu când doi cavaleri se băteau în duel, se însemnă în jurul lor un cerc, înlăuntrul căruia lupta trebuia să se decidă. Cine dintre combatanți eră învins în locul circumscris, își pierdeă numai armura, cine însă ieșiă din acel loc, își pierdeă pentru vecie împreună cu armura și onoarea. Un asemenea cerc închipuit se trage și în jurul aceluia cari se luptă cu condeiul, cerc care cuprinde *obiectul discuției*. Se înțelege că cine iese din chestie și divaghează, cine după ce și-a muiat bâta în cerneală—vorba lui Anghel—atacă persoana adversarului neputând doborî argumentele lui, se compromite ca și cavalerul care ieșiă din cercul de luptă.

Nu mai știu unde am citit această comparație, dar mi-aduc aminte de ea ori de câte ori citesc polemici, și observ că se recurge la personalități; și regulă care nu se dezmente: acela se depărtează de chestie și recurge la personalități care apără o cauză pierdută. Pentru a nu te depărta de obiectul discuției și a-ți recunoaște greșelile, se cer însușiri intelectuale și morale pe cari nu oricine le posedă.

În replica sa H. în loc să răspundă la faptele prezente, expuse de mine în *Noua Revistă Română* 11 (1911) p. 140—141, părăsește obiectul discuției și lungește vorba asupra unor lucruri personale cari n'au nimic a face cu chestia. Ca atari se înțelege că nu

1) V. N. R. R. No. 18, vol. VIII, 1910.

1. V. mai sus, p. 140—141 și 189.

merită nici un răspuns; câteva aserțiuni însă, pe cari le azardează cu aceeași iubire de adevăr, pe care a arătat-o și altă dată (v. mai sus p. 189), nu pot rămâne fără răspuns. Trebuie să arăt cât de neîntemeiate sunt, ca să văză oamenii serioși cu ce mijloace se luptă cavalerul nostru în *preajma* cercului.

Că scopul meu a fost de a publica două scrisori și nu a scrie un studiu asupra luxului, ceea ce arată și titlul articolului meu: *Din corespondența Doamnei Ana Racoviță*, că asupra luxului am scris o notiță, precum însuși recensentul o numește cu numele ei adevărat („și o precede de altă notiță asupra luxului“) și nu un *studiu*, precum cu două rânduri mai jos același recensent numește tendențios notița în chestiune (Căminul nostru 1 (1911) p. 282), că ceea ce ceri dela un studiu nu poți cere dela o notiță, că chiar într-o notiță și în câteva pagini de popularizare poți să citezi pe Văcărescu sau pe del Chiaro, toate acestea sunt lucruri așa de elementare, confuzia recensentului despre studiu și notiță așa de evidentă, încât a mai insistat asupra lor e pierdere de timp.

Cărțile fără dată. După ce am dovedit că *cărțile fără dată nu se pun la sfârșitul Bibliografiei* ci la data probabilă, H. în răspunsul său vine și precizează:

cărțile fără dată se pun la sfârșit când aceste cărți nu poartă data apariției, pentru ca să se găsească mai ușor,—și se pun la data probabilă, dacă această dată a existat odată în carte, dar nu se găsește în exemplarele descrise.

Scurt și... compromițător!

Nu e locul aci să discut dacă e bine sau nu a pune o carte, al cărei titlu lipsește sau pe care o cunoști dintr-o mențiune nepreciză și suspectă, la data probabilă, și a pune la sfârșitul bibliografiei o carte care cu toate că n'are pe copertă anul apariției, totuși din conținutul ei, sau dintr-o mărturie preciză și demnă de crezare, reiese *evident* anul tipăririi (cazul cu Cartea de blestem despre care spune Wolf că el se află de față în tipografie când se tipăria cartea la 1871). Primesc fără discuție această explicație, deschid Bibliografia și ce constat? No. 155 se pune la anul 1707 și se înregistrează: *Gheorghe Maiota, Cuvânt la patima Domnului (Râmnic 1707?)* Cartea nu poartă nici locul nici data apariției,¹⁾ în Bibliografie se arată acest lucru prin paranteză și semnul întrebării, și cu toate acestea *nu s'a pus la sfârșit ca să se găsească mai ușor!* Cum rămâne cu *principiul* enunțat?

No. 385 trecut la 1777 e descris în Bibliografie: *Catehism sârbesc, românesc și nemțesc, Viena f. a.*, și după titlu se adaogă:

cartea n'are data tipăririi. Ea trebuie să fi apărut însă după 1774, când a fost aprobată de Si-

nodul dela Carlovitz și înainte de 1784, când apare o ediție numai în românește și nemțește.

Când după titlu adaogi f. a. (adică *fără an*), când spui că cartea n'are data tipăririi și totuși o pui la data probabilă, îmi dai voie să cer în numele *principiului* ca s'o ștergi dela locul ei și s'o pui la sfârșit „ca să se găsească mai ușor“? Și dacă o carte pe care o datezi așa de vag: între 1774 și 1784, totuși o pui la data probabilă, de ce să lași Cartea de blestem (tipărită sigur la 1781) la coadă și să spui „că nu-i a venit rândul“ pe când adevăratul motiv e că n'ai cunoscut-o nici din Wolf, nici din Papadopol-Calimah? Nu e mai bine să mărturisești faptul și să nu recurgi la un nou neadevăr ca să acoperi o aserțiune neîntemeiată?

Mi se impută că susțin lucruri ne-
Fixarea datei. exacte: „tot *neadevăr* este și afirmarea că d-sa (adică eu) a fixat data de 1781“. Iată ce am spus eu: dar chiar dacă cunoșteam articolul lui Papadopol-Calimah, studiul meu nu ieșea mai complet fiindcă, repet, n'am scris nici un studiu, fixam numai mai precis data tipăririi (v. mai sus p. 141 n. 1). In sarcina cui rămâne neadevărul?

Că am atacat Bibliografia e neexact;
Cauza polemică. judece cititorul. Am vrut să datez și să rezumez o carte, dela începutul căreia lipsiau câteva foi; eram dator să pomenesc dacă autorii Bibliografiei au cunoscut un exemplar complet sau nu. Constatând că în Bibliografia românească nu există cartea, am menționat acest lucru în modul cel mai obiectiv și anodin din lume scriind: *Cartea de blestem nu e pomenită în Bibliografia românească* (v. D. Russo, *Din corespondența Doamnei Ana Racoviță* p. 7 n.). Această constatare care a dat *naștere polemică*, care a făcut de H. să ia în mână condeiul și să-și înnegrească mâinile și hârtia, crezând că mă înnegrește pe mine, nu e un atac! Dar nici când am spus:

nu fac un cap de acuzare din faptul că au scăpat Bibliografiei românești una sau mai multe cărți. Adevărații cercetători știu că scăpările din vedere și chiar greșelile sunt inerente științei

n'am atacat Bibliografia și nu trebuia să fiu bombardat cu recenziile și calificativele răvașelor particulare, cari, cu toate că le-am citit cu plăcere, tot nu mi-au schimbat convingerea că Bibliografia e o operă omenească, adică are greșelile și lacunele ei.

Având convingerea că probitatea științifică cere ca să recunoaștem greșelile noastre, am mărturisit în răspunsul meu (v. mai sus p. 141 n. 1) că „n'am cunoscut articolul lui Papadopol-Calimah și ce spune Wolf“; dacă H. ar fi făcut același lucru, nu ne-ar fi vorbit de *principii* închipuite, cari se calcă în picioare, nu s'ar fi văzut silit să ne spună un nou neadevăr ca să acopere o aserțiune neîntemeiată, dar ce vrei:

Das eben ist der Fluch der bösen Tat

Dass sie fortzeugend Böses muss gebären
vorba lui Schiller.

D. Russo

1. A. Densușianu, în *Istoria literaturii române* p. 273, scrie despre această carte: locul tipăririi și anul nu-i indicat nicăieri. Iorga o crede publicată în anul 1706 v. *Istoria literaturii* 18 sec. 1., p. 49 și 417.

ÎNSEMNĂRI

„PĂPUȘILE” lui Wolf și-au găsit la Teatrul Național un succes frumos încă dela premieră. De obicei cele dintâi reprezentații sunt cele mai slabe. Actorii—cari nu știu rolurile—vorbesc prea încet, susleul prea tare, jocul e stângaci, totul se trage pe sfori și se trage prost. Dacă prin urmare *Marionetele* au fost interpretate cu siguranța rolului studiat și cu neșovăirea în gesturi pe care o dă o conștiințioasă repetiție, ele au avut un noroc excepțional.

Au avut în primul rând un noroc excepțional prin — aproape — foarte nimerita distribuție a rolurilor. Ținând seamă de elementele de care dispune teatrul nostru, nu e îndrăzneț a spune că d-ra Mihăilescu e cea mai bună *Fernanda* ce ni s'ar fi putut da. Fără îndoială că interpretarea nu e prea originală. *Păpușile* s'au reprezentat la noi cu De Ferudy și apoi cu Suzanne Després. Afară de scena ultimă a actului al treilea pe care d-na Després a înțeles-o mai energică, mai sălbatecă—și poate nu cu prea multă dreptate—felul cum d-ra Mihăilescu și-a închipuit pe *Fernanda* nu e deosebit de cel al predecesoarelor ei. La urma urmelor o înțelegere nouă a situației nu o prea vedem. Datele în care Wolf își discută problema sunt așa de precise încât se pare că nu e posibilă decât o interpretare a personajilor. Și atunci adevărata originalitate a interpretărilor nu stă decât în amănunțele prin care se realizează concepția cutărui personajiu. D-ra Mihăilescu a reușit să ne dea o *Fernanda* simpatică, armonioasă, naturală, uneori chiar induioșătoare și de bună seamă că rolul acesta care—netăgăduit—va rămâne unul din puținele adevărate succese ale stagiunii, va însemna în cariera d-sale artistică primul mare rol pe care a știut să-l susțină mai bine decât ar fi făcut-o oricare altcineva la noi.

Roger a avut cu d. *Demetriad* mai puțin noroc. Actul întâi, în care personajul apare până la un punct antipatic, s'a scurs—prin insuș felul de a juca al d-lui *Demetriad*—în destulă... suportabilitate. Actul al patrulea, în care situația lui înfrântă îi indică o atitudine constrânsă, stăpănită, a fost chiar bine. Pretulindeni aproape însă în restul piesei, interpretul lui *Roger* a fost mult mai jos de partenera sa. Hotărât, d. *Demetriad* nu reușește în scenele de pasiune. Vecinic acelaș, vecinic desagreabil acelaș, d-sa în momentele de încordare își sullă nasul sau își destinde supărător de uniform brațele, legănându-se pe picioarele larg desfăcute. Sunt acestea pe deoparte defecte vechi, iar pe de alta d. *Demetriad* e un actor prea „făcut”, pentru ca să putem crede într'o viitoare extraordinară valoare a lui.

Și alături de protagonist,— ansamblul a fost foarte slab. *Păpușile* ne-au dovedit că atât timp cât o scenă de bal mare se va da cu inculțura și vulgaritatea d-lui *Barbellian*, cu inexperiența scenică a d-lui *Cozmin*, cu tinerețea insuficientă a d-lui *Bulandra-junior*, etc., etc.,—nu se va putea reprezenta la Teatrul Național o piesă din repertoriul rafinat al Parisului actual... Și succesul serii? Succesul serii a venit—în afară de d-ra Mihăilescu—dela d-nii *Soreanu*, *Bulandra* și—în parte—*Nottara*. —N.—

SIMBOLISMUL LA ACADEMIA FRANCEZĂ. — Cu intrarea lui *Henri de Régnier* la Academia franceză am auzit cu toții foarte adesea vorbele ce ne servesc aci de titlu. Câteva publicații cari se mai folosesc azi, fie în chip negustoresc fie ca usurpatori nevinovați, de renumele acelei mari mișcări literare care împurpură apusul veacului trecut, s'au bucurat tare de această «consacrare oficială» care de fapt nu face decât să răpească de-acum Symbolismului, gloria eroismului său trecut.

Ne obișnuiserăm, într'adevăr, cu gândul semeț că Oficialitatea n'a avut parte cu nimic la nașterea și dezvoltarea acestui prunc frumos al spiritului francez. Căci el n'a vrut în ruptul capului să se lase vreodată alăptat la biberonul ei. Lupte mari, dureri și lacrimi multe i-au dat apoi viața

de-a cărui *noulate* simțirea sfârșitului de veac în care se născuse, s'a înflorat. —Dar gândul acesta semeț moare astăzi, când vedem Oficialitatea îndrăgind bătrânețele așa de timpurii ale nobilului prunc.

Și jălind gândurile aceste ce ne vin în minte, asistăm tot astăzi la lecția de cuminenie pe care Conte de Mun — un brav militar — o face Symbolismului, când întâmpină pe *Henri de Régnier* în pragul solemnei Instituțiuni, cu vorbele:

«Să redca mișcărilor spontane ale sufletelor, să evoce lumea misterioasă a cugetării, aceasta înseamnă, în două cuvinte, să tindă spre Ideal, și-aceasta chiar a fost, poate în pofida lui, nobila sfortare a symbolismului primitiv. Dar subtila cercetare a impresiilor lăuntrice nu poate satisface decât spiritele deprinse să se cerceteze cu luare aminte pe sine înșile. Ea rămâne neînțeleasă de marea mulțime, care fără artă și fără să dispue de timp pentru a-și analiza emoțiunile, știe cu toate astea mai bine decât cei rafinați—avertizată cum este de un instinct tainic—să recunoască printre toate celelalte glasul Idealului și să vibreze la chemarea lui. Aci găsește poetul, oratorul, scriitorul, inspirația bogată; aci, în sufletele simple pe care le chinuește trebuința de lumină și de aer curat, de nădejde și de credință, — și nu în creerele complicate pe cari le amuză visuri nelămurite.

În afară de cenacle unde Symbolismul se admiră și de saloane a căror lenevie el le-o leagănă, mai este poporul fără număr, nu vorbește doar de cei ce îndură și sufăr, plecați de asupra pământului sau robiți uzinei, dar de toți cei cari muncesc, cari cred în ceva, cari aleargă, și sunt cu chipul acesta seva națiunii. Poporul acesta are aspirații profunde, cari nu se pot exprima decât într'o limbă ce poate fi înțeleasă de toți».

Și primind docil această lecție, Symbolismul pășește astăzi înlăuntrul Academiei ca într'o adevărată casă de corecțiune. —Bel.—

LÉON DIERX.— Asupra poetului, acum aproape uitat, deși încă în viață, publică d. *Henry Dérieux* un studiu în *Mercur de France*.

A debutat foarte de tânăr, imprimând la 1853 volumul *Aspirations poétiques*; abia la 1864 apare însă colecția *Poèmes et poésies*, care poate fi socotită drept adevăratul său debut; după trei ani apărură volumul *Les lèvres closes* și după alți opt ani, la 1875, *Les amants*, ultima colecție de versuri a poetului ce se arătase atât de fecund.

De atunci poetul a reintrat în împărăția tăcerii, din care cine știe, poate o nouă operă ni-l va readuce iarăș strălucitor ca altădată.

Opera lui, săvârșită alături de *Leconte de Lisle* și *Hérédia*, trădează o natură de exilat, ce poartă vecinic în suflet nostalgia tulburătoare a altor ceruri, a altor țărâmurii; el a știut să redea, să sugereze acel inexprimabil indefinit ce plutește totdeauna asupra lucrurilor, le șterge contururile clare și ne face să bănuim legătura tainică ce le leagă într'o armonie universală. De aceea primele sale poeme au subiecte fantastice, acțiuni bizare, decoruri imprecise, care să nu fie decât un alt chip de a exterioriza o stare sufletească, ea însăși obscură. Cele din urmă poezii îl apropie mai mult de parnasieni și de lumea reală, a căreia oglindă transparentă ar vrea să se găsească în versurile sale.

Originalitatea sa e mai mult o „originalitate de tonalitate”. Rolul său a fost de a face mai pătrunzător acel simț al misterului și al corespondențelor dintre lucruri, pe care *Baudelaire* îl dăduse poeziei. El a știut totuși să păstreze oarecare precizie de imagini, care îl distinge de predecesorul său, salvând, totdeodată, prin luminositatea pe care țineă să o păstreze imaginii, principiul după care raritatea acesteia constă nu atât în relieful și culoarea ei, cât în transparența ei. —C.—

GÂNDACII DOMNULUI LOVINESCU.—Stăruința cu care ju-
nele critic român — ce-și caută autenticitatea pe la toate
rampele vieții noastre literare — ne solicită de atâta vreme
să-i dăm și lui importanță, a biruit. Indiușoși de repețitele
d-sale asalturi ne lăsăm—deși conștienți de această pierdere
de vreme—convinși de niște rugăminti cari plictisesc și con-
venim să-i facem câteva lămuriri. Reclamăm dela d-sa însă
o cât mai încordată atenție, pentru că ori cum, dar nu am
voi ca sacrificiul timpului nostru să fie prea mare.

D. Lovinescu s'a supărat pe țara românească pentru că
nu i-a apreciat talentul; pentru că a îngăduit unor infuzorii
să-l cântărească; pentru că aceste infuzorii nu au autoritate
morală; pentru că în sfârșit... atacurile noastre — o! ce
modest e d. L. — sunt anonime. — Asupra acestor nedu-
meriri îi facem prostul serviciu să aruncăm puțină lumină.
Cu care să începem?

D. Lovinescu nu e un om mare. Curios, dar nu e. Ac-
tivitatea d-sale critică începută cu niște nenorocoși *Pași
pe nisip* [vezi păreriile presei din acea vreme] s'a con-
tinuat printr'un studiu lamentabil asupra lui *Gr. Alexan-
drescu* [cf. „Viața nouă“ 1910] și stă actualmente pe un
volum ori două de articole *critice* cărora nimeni nu
le-a putut recunoaște decât anum te însușiri de foileton.
Asupra activității pur literare nu vrem să mai insistăm și
credem că apreciază în deosebi serviciul pe care i-l facem.

De ce să se supere dar pe biata țară românească pentru a-
precierile infuzoriilor? Și de ce să creadă mai ales că
aceste infuzorii sunt niște gândaci? Nu, d-le Lovinescu,
sunt și ei niște oameni ca lumea și dacă d-ta îi vezi așa,
ți-e prizma defectuoasă.

Domnul „A“ nu are autoritate morală—deci nu poate să-
și spună impresiile în materie de critică.—Ei vezi, asta nu.
D. Lovinescu scrie de atâta vreme. Scrie cu o stăruință in-
frigurată. Și-a făcut d-sa bilanțul autorității morale? Nă-
dăduim că nu; altfel s'ar fi silit să scrie asemenea enor-

mități. Bilanțul d-sale îl cunoaștem noi; și i-l servim ca
document pentru o viitoare autobiografie.

D. Lovinescu înjură grosolan pe d. Iorga și activitatea d-sale.
Dece? Pentru că d. Iorga i-a refuzat pe vremuri la „Sămă-
nătorul“ publicarea unor articole. [Cf. colecția „Sămă-
nătorului“].

D. Lovinescu se răsboiește grozav cu poporanismul: pen-
tru că cei dela „Viața Românească“ și-au bătut joc de d-sa
publicându-i în ironie câte-va schițe proaste și respingân-
du-i nu mai știu câte articole.

D. Lovinescu polemizează cu d. Densușianu: pentru că
acesta l-a făcut de răs la un examen de docență.

Și să mai spunem mai departe?... E—bănuim—de prisos.
Atitudinea unui vajnic polemist devine în adevăr semni-
ficativă când te gândești că mai ieri se revoltă în potri-
va d-lui „A“ care e probabil—ghicește d. L.—un licean trântit
la vre-un examen sau un tip de cafenea cărui nu i-a întins
vre-o dată mâna.

În sfârșit domnul „A“ e anonim. Iată marea plagă, ex-
clamă tragic d. Lovinescu. Domnul meu, liniștește-te. Nu e
vorba de nici o nenorocire. Sunt anonim din două mo-
tive.

Presupune că sunt un tânăr care aștept ceva dela mine.
Îngăduie-mi în acest caz să refuz a debută în public ocu-
pându-mă cu fleacuri: recenzând... operele d-tale.

În al doilea rând am și eu scrupulele mele: mi-e rușine
să mă știe lumea că te cetesc pe d-ta. Dacă am făcut-o,
am greșit. Am făcut-o însă solicitat de cine-va, și *d-ta știi
de cine*. Am vrut să fac un serviciu: hibriditatea talentu-
lui d-tale a fost însă mai tare decât bunăvoința mea... Și
iată-mă anonim.

Dar la urma urmelor—recunoaște—mai biue anonim sub
„A“ decât—peste trei ani când vei încetă să te sbați—ano-
nim sub „E. Lovinescu“. —A.—

REVISTA REVISTELOR

Indiușoștoarea dezinteresare a campaniei literare pe care
o poartă de șapte ani încheiați *Vieța Nouă*, și minunata
împrecizieune a programului ei teoretic, sunt fără îndoială—
alături de drăgălașa ei oțărare periodică — motivele cele mai
de căpetenie în virtutea cărora această revistă reclamă stă-
ruitor și cucerește definitiv simpatia noastră. De aceea ne
bucurăm din toată inima când o bucată literară de valoare
reală vine să răsplătească la intervale perseverența d-lui
Densușianu. Împrejurările au vrut însă ca această răsplată
să vină iarăș de la d. *Stamatiad*, pe care *Vieța Nouă* se pare
a nu-l prețui îndeajuns și cărui i se face nedreptatea de
a fi așezat în revistă după versurile d-lui *Speranția*.—*Castelul
alb* — care anunță așa de frumos un viitor volum de pa-
rabole — merită, fără discuție, mult mai multă atențiune.
Prin el d. *Stamatiad* se dovedește nu numai ca un armonios
stilist, dar și ca un gânditor original — care știe să imple-
tească gândurile cele mai îndrăznețe cu omoțiunile cele mai
delicate. Parabola Castelului alb ce simbolizează o secolă
distrugătoare pe care o introduce o prea mare împotrăvire
în dragoste, va rămâne între paginile cele mai bune ale
poetului *Stamatiad*... Și fără îndoială că o viitoare inteli-
gentă antologie română va fi si lită să cuprindă ceea din
parabolele acestea.

Revista *Ramuri* devine din ce în ce mai simpatică prin
stăruința cu care cercă să facă teorie literară și să repre-
sinte în această teorie un curent care și-a avut vremurile
lui de strălucire netăgăduită și meritată, dar care moare
azi prin epuizarea progresiv accentuată a scriitorilor de
literatură, cari singuri pot afirma existența unui curent. Că
Ramurile vor să continue direcțiunea dela *Sămănătorul*,
asta e foarte duios. Dar asta nu se poate face cu *Pribeția*
d-lui *Soricu* prin viața literară așa de hotărât străină d-sale,
și nici cu versurile d-lui *Săulescu*—care poate să fie un în-

demânatec traducător în proză, așa cum îl arată traduce-
rea *Marionetelor* lui Wolf, dar care nu este (oricât ar stă-
rui d-sa) un poet.—În afară de orice pretenție de directivă,
„*Ramurile*“ se prezintă bine cu traducerea lui *Zamacois*
prin d. *Oreste*. Nu mai încapem îndoială că d. *Lerui-Ler*
(cronicar în versuri al revistei) e foarte curajos când a-
firmă că de-acum—sătul de răs—își va împleți un gârbăciu.
Ne pare rău întâi că noi nu am putut până acum să ră-
dem de pe urma cronicilor d-sale decât doar indirect... ;
și al doilea, pentru că va trebui să-i prorocim că nu va
ști să țină prea bine gârbăciul... Mai ales când te gân-
dești că *Lerui-Ler* nu scrie numai pe o singură pagină a
revistei!..

Sociologul italian *Scipio Sighele* publică în *La Revue* un ar-
ticol de actualitate: *Tripolis și naționalismul italian*. Pune în
legătură directă războiul actual cu răspândirea ideilor națio-
naliste, al căror principal propagator este Enrico Corra-
dini. Naționalismul italian se poate formula în următorul
principiu fundamental: „Nevoia pentru orice națiune, și
mai cu seamă pentru o națiune foarte bogată în oameni
cum e Italia, de a da avânt propriei sale energii; necesi-
tatea, prin urmare, de a nu ne închide într'un sistem pre-
conceput de politică mioapă, care nu privește dincolo de
frontiere; necesitatea, deci, de a privi în față, cu celelalte
mari națiuni, chestiunile mondiale, pentru a participa la
deslegarea lor, pentru a contribui la răspândirea culturii
latine“. Aceste idei au făcut ca Italia să nu se asfime în
anul de sărbătoare 1911 numai prin expoziții și festivaluri,
ci prin acea dovadă de energie națională, care e cucerirea
Tripolitaniei și *Cyrenaicei*. Această cucerire nu folosește
numai Italiei, care poate astfel să-și deschidă un drum
peste mare pe un teritoriu de trei ori mai mare decât pro-
priul ei teritor european, dar întregei rase latine, căreia îi

oferă spre civilizare încă un țărnam al mării ce fusese odinioară o mare curat latină.—

Remarcabile sunt și scrisorile adresate lui *Louis Boulanger* de către *Victor Hugo* între 1829 și 1839.

Dacă articolul pe care îl scrie în *Courrier Européen*, *Kovaleff*, se sprijină pe observațiuni inteligente, fără îndoielă că situația țării Bulgariei este, din pricina «perfidiei rafinate cu care conduce politica externă a regatului», foarte puțin sigură. Se pare în adevăr că ambițiunea lui Ferdinand I de a stoarce dela poporul lui mai multă energie decât acesta poate să dea, crează în răsăritul Europei o stare de neliniște care în orice moment poate degenera în complicațiuni războinice.

Atmosfera aceasta hotărât ostilă intențiunilor țării Ferdinand, s'a dovedit cu ocazia campaniei violente pe care opoziția o duce în Bulgaria împotriva mării listei civile a regelui—fapt comentat cu deosebit lux de amănunte, în articolul pe care îl comentăm.

Din *Revue Contemporaine* (St. Petersburg) aflăm de existența unei noi „Coaste de Azur”: *Riviera rusească*. E vorba de coasta orientală a Mării Negre, unde iarna e doar cu două grade mai frig ca pe adevărata Coastă de Azur. Iarna, găsim aci Rușii arbori verzi și o mulțime de flori; pot cultiva portocale și lămâi, bambu, ceai și alte plante de prin China și Japonia. Din vița de vie de pe aci, se face șampanii după procedeele clasice ale Franței sau văii Rinului. Pădurile sunt de o exuberanță tropicală.

MEMENTO

— Frumoasa carte a d-lui *Const. Antoniadu*: *Thomas Carlyle*, filosoful eroilor, a căreia primă edițiune s'a bucurat de un atât de frumos succes încât e actualmente epuizată, — va reapare într-o nouă edițiune pela sfârșitul lunii acesteia.

Faptul acesta deosebit de semnificativ pentru progresul culturii noastre, va bucura pe cititorii de filosofie tot mai numeroși în țara românească.

— Cei doritori de a avea această carte, se pot adresa administrației revistei.

— *Emil Boutroux* a făcut la Institut interesante observări asupra comunicării d-lui *A. Xenopol*, relativ la postulatul psihologic în sociologie și în istorie. Iată, în câte-va cuvinte, ideile expuse de bătrânul filosof: Știința este opera lucrurilor și a spiritului; acesta din urmă mai ales are o parte activă și creatoare în formarea științelor. Știința deci nu e un lucru în sine. Aceeași observare pentru istorie unde documentele sunt numai materiale. Ceea ce e vecinic, etern, în spiritul omenesc, e viața, fecunditatea, puțința de a crea într-una, deci istoria, opera, acestui spirit omenesc, este nesfârșit de bogată, de o producție inepuizabilă, e ca o viață vecinică. Iată acum din punctul de vedere psihologic și istoria ca și știința cerând aceleași metode.

— Se șoptește printre admiratorii — și sun' așa de mulți — ai lui Bergson, că marele filosof al Evoluției Creatoare pregătește o nouă lucrare.

— Chestiunea monumentului lui *Stendhal*, pendinte de atâta vreme la Paris, a găsit în fine o soluțiune. Președintele comitetului scrie în „*Figaro*” că medalionul lui Rodin va fi în curând așezat în grădina Luxemburgului. Stendalienu au biruit hotărârea ministrului artelor.

Anul viitor, prin urmare, *Stendhal* va primi dublul omagiu al unei statui și al unei edițiuni critice și definitive a operilor sale, publicate în întregime după manuscrisele sale și sub îngrijirea unui editor cu pricepere din Paris.

— Industria filmelor cinematografice a luat o mare dezvoltare. Se consumă, anume, anual: 90 milioane metri de filme, a căror valoare ar fi cam de 40 milioane lei. Cele mai mari fabrici sunt două: una în New-York, cealaltă în Berlin. Cea din Berlin fabrică filme cari nu ard (din acetat de celuloză); cea din New-York le fabrică din celuloză: cauza atâtor nenorociri din sălile de cinematograf.

— Se vorbește de organizarea unei curse de aviațiune dela Paris la Tokio. Itinerarul de urmat ar fi linia de drum de fer tra. siberiană, care ar servi și la aprovizionarea aparatelor și piloților. În toate statele de recere s'au format deja comitetele respective; se discută acum modajitățile și premiurile ce urmează a se da.

E plină de învățăminte însă soarta pe care o au acest ținut.

După părăsirea acestuia de musulmanii cari s'au luptat zadarnic cu rușii năvălitori, pământurile au fost dăruite militarilor ce făcuseră campania în Caucas. S'a vândut apoi pământ cu 24 franci hectarul, plățibili în 10 ani și fără nici o dobândă! „Resultatul a fost totuși deplorabil”: Lipsa de brațe, necunoașterea solului și a climei, ignoranța noilor veniți, n'a putut opri exuberanța năpăditoare a vegetației, care din pricina ploilor dese prin aceste locuri, favoriză bacteriile și iscă frigurile cari decimară pe coloniști și-i puseră pe fugă.

Învierea acestei țări începu în 1894. Vechiul sistem de vânzare al pământurilor fu părăsit inaugurându-se un altul care dădu de astădată rezultate frumoase. — Lucrul interesează îndestul și pe cei de la noi cari îi preocupă soarta proprietății noastre țărănești.

Anume, s'a vândut de astă dată sau „pământuri de locuințe, sau „de cultivat”. Aceste din urmă cu prețuri până la 720 fr. hectarul, cu o plăsuire de 5 ani, plățind 6 la sută dobânzi. Ceva mai mult, noii proprietari trebuiau să contribuie la cheltuiala cu drumurile care aveau să ducă la proprietățile lor (50—400 la sută din prețul cumpărării). Apoi mai erau obligați să-și facă case, să planteze viță și arbori fructiferi după anumite reguli, să sece bălțile, să distrugă hățșurile și plantele prolifiche de prin păduri: adevăratele cuiburi ale frigurilor. Munca rațională și disciplinată a reînviat, cum vedem, țara aceasta care murea de propria-i supraproducție.

— Un aviator, victimă a unui accident, urmărea pe constructorii Voisin pentru plata unei sume de 30.000 franc ca prejudiciu cauzat de accident. Tribunalul constatând că, în starea actuală a aviațiunii, e în imposibilitate de a se zice dacă un accident a fost cauzat de o greșită manevră a pilotului, sau prin faptul aparatului, sau de vre-un curent neregulat din atmosferă, a respins cererea.

— *Marcel Prévost* a luat direcția revistei *La Revue de Paris* în locul lui *Louis Ganderax* care își reia activitatea sa de mai înainte de critic, romancier, sau autor dramatic.

Aceasta nu înseamnă că noul director al mării reviste pariziene a abdicat la titlurile pe cari cată să și le reia acum vechiul director...

— *Frédéric Masson*, cunoscutul istoric, academician, publică o a doua serie de *Petites Histoire*. Sunt fărâmituri delicioase ale Istoriei celei mari; o galerie de acuarele și de pastele în care defilează regi, princese, soldați, aventurieri și impostori. Toate aceste tablouri sunt făcute cu multă artă, cu grație și cu mare grijă de adevărul istoric. Citirea lor e plăcută și instructivă.

— În anul acesta se sărbătorește un *centenar al zahărului*. Anume, se împlinesc o sută de ani decând s'a autorizat, în Franța mai întâi, fabricarea zahărului din sfece. Până atunci el se extrăgea numai din trestia de zahăr.

Fabricile românești de zahăr, au avut grija să sărbătorească acest jubileu încă de anul trecut, când, de bucurie, au urcat prețul chilogramului de zahăr cu 20 de bani.

— Exploratorul *Cook*, care și-a atribue cucerirea polului, a publicat de curând o carte în care se apără de atacurile aduse lui de Peary — concurrentul său — și alții. Ascultați chipul cum povestește el că a văzut Polul: „Simții, zice Cook — gloria ce o simte o profet în viziunea sa și de care tresare poetul în visul său... Văzui palate de argint și cristal, cum n'au fost clădite niciodată de om. Schimbăcioasele miragii păreau ca umbre de arma'e moarte, ducând fantomele steagurilor bătute de vânt, aurii și pătate de sânge”.

Toate bune, dar de-aci nu vedem că exploratorul a văzut Polul! — De curând a fost terminată la New-York o clădire în 55 etaje, a cărei înălțime totală e de 225 metri. E cea mai înaltă clădire din lume.

— E vorba să se înființeze un *Muzeu Rodin*, care să fie o autobiografie a marelui artist ce se va consulta prin opera lui.

— A murit *Paul Mariéton*, poet, felibru, inițiatorul serbărilor dramatice din anticul teatru din Orange.

— Toată lumea se preocupă în Paris de culoarea în care va trebui să fie vâpsit din nou Turnul Eiffel!

